

В. М. КОНКО

ВУЗӨС БӨРҮӨМ, ҲӨБӨМ
dA dOHJALÖM GIKTCA
ПОТРЕБОВЩЕСТВОJАСЫН

(Подбор, покупка и расценка товаров в сельских
потребовществах)

Компö пöртis А. Чеусова

1929-во. Мёскуа
ССРС-са-jöзлөн Шöрсa-җiга-лезан-иn

~~1929-9~~
~~136~~
В. М. КОНКО

Коми-3

2-1049

ВУЗӖС БӖРӢӖМ, НӖБӖМ
дА дОНЈАЛӖМ СІКТСА
ПОТРЕБОВЩЕСТВОЈАСЫН

(Подбор, покупка и расценка товаров в сельских
потребовществах)

Коміѳ пӖртіс А. Чеусова

Гос. Публичн. Б-ка

1929.

Об. яз.

Пнгр.

1929

МӖскуа

ССРС-са - јӖзјаслӖн ШӖрса-ныга - леѳан-ін

Главлит № А 29529
Тираж 1000 экз.

Заказ № 2707

ВУЗӨС-БӨРҮМ

1. Вузөс-сортјас.

Потребительскеј-общество зев-уна-пөлөс-вузөсөн вузасө. Став-пөлөс-вузөсө сојасөн лыддөны.

Вузөс-сорт лавкаын лыддөны ным-сертиыс дај лыд-сертиыс—унаө, сещөм-сещөм-вузөс ем. Лыдсө арталөны прөчөнтөн. Манупактура-кө лавкаын ем, лыддасны: манупактура лавкаын став-вузөс-ди-нас, шуам, 25%.

2. Кущөм-вузөсјасөн вузасөны потребительскеј лавкајасын.

Крестаналы зев-уна-пөлөс-вузөс колөны: му-виң-гөгөр-ужалан-көлүј, көјдысјас, му-вынесөдан-торјас, паскөм-дөра, көмкот, сојанторјас да с. в.

Быд-пөлөс-колантор шленјаслы потребительскеј общество оз вермы сузөдны. Сылөн ем ужалан-план вајны пажшцікјаслы вузөс аслыныс-вылө да горт-гөгөр-овмөсө. Му-виң-гөгөр-ужалан-көлүј потребобществоса-лавка-вузөс-сортө оз пыр. Сещөм-вузөсјассө сузөдө селско-көзәјственнеј-кооператсја.

3. Торја вузёс чукөрјас *).

Позё став-пөлёс-вузёсё потребобществоые торјён лыддыны. Сізі вөчөны, кор көсјөны төдны унао вузёс лавкаын сещөм сещөм лун-вылө. Быд-лун сізі лавка-лыддыны дыр дај зев сөкыд. Сывөсна, медым виставны мыјөн вузасөны лавкаын, өткөд-жык-вузөсјассө өтө-нөмөн үрчөтөны.

Сіктса - потребобществојасын щөтөводство-ужсө өні сізі лөсөдөма, мыј быд-кадө најө вермасны виставны кушөм-вузёс чукөрјас лавкаын ем. Коланжык-тор быд чукөрые налөн қикөз торјөдөма. Сіз сіктса-потребобществојасын вузөс-жылые со-кушөм-нөмпас вермас лоны:

1. Шобдө-пыз.
2. Рузөг-пыз.
3. Гречуга, броса.
4. Выј, сыр.
5. Мукөд-пөлөс крестана - овмөсые - бостөм-со-жантор.
6. Сакар.
7. Чај (бајкөвеј, кіршічнеј, плөта).
8. Макорка.
9. Табак (папірос, курөтчан-гумага).
10. Выјјас (көнтус, подсолнөшнеј, шабдө, гор-чөшнеј да с. в.).
11. Сов.
12. Віна, сур.
13. Селдө.
14. Черө (свежеј, кынтөм, сола, кос, вобла, с. в.).

*) Группы товаров.

15. Мукöд - пöлöс бакалeйнo - гaстрoнoмiчecкeй вузöсjaс: кoпeй, кaкao, вoтöсa щaйjaс, ырöш, вa-jaс, кoс-фрукты, гpaдвыв-пуктaсjaс, jaй, кaлбaс, пoрe-jaй, кaмпeтjaс, пeчeн'je, пöжaлöм-нaн, мa-кaрoн, бьд-пöлöс-шыдöс (грeчугa дa брoсa-кын-çi) дa с. в.

16. Кaрaсiн.

17. Iзтöг.

18. Мoскaтeл'нo - кiмiчecкeй - вузöсjaс (прöстöй-мaйтöг, coдa).

19. Бумaжнeй кöлyй [сiтeч, мyсeлiн, сaтiн, пy-лaр, шepстaнкa, кyмaч, сapшiнкa, бумaчeя, бaй-кa, бjaч, мaдeпoлaм, бумaжнeй-дöрa (пoлoтнo), бaтiст, нaнсyк, с. в.].

20. Мукöд - пöлöс - мaнyпaктyрa, вyрöм-пaсeкöм, jyрын-нoвлaн - тopjaс-da, [нoй, нoйвeвja-дöрa (пo-лyсyкнo), гaч-дöрajaс, кaшeмiр, yвтыс-дöрajaс, чышjaнjaс, шaл'jaс, вoл'пaсвыв-дöрajaс (прoсты-ни), кyч'чышjaнjaс, шöвк дa л'нaнeй кöлyй].

21. Гaлaн'тeрeя, пapфjyмepija-da.

22. Кyчiк-кöмjaс, мyкöд-пöлöс кyчiк-вyзöсjaс-da.

23. Нiгajaс дa гiжaн-кöлyй.

24. Мeтaлa дa кöртa-кöлyй (лaмпaястöг).

25. Öшiн-стeклö.

26. дoзмyк (мeтaл'ичecкeйjaстöг), лaмпajaс-da.

27. Мукöд-пöлöс пaбpик-зaвoдca-вyзöс.

4. Мый бурыс кооперативлы лyчки-вyзöс-бöрjöмьe.

Кооператив-лавкaö нaч сeщöм-вyзöс кoлö сyзöд-ны, кyщöмöс кoрöны шлeнjaс. Сöмын сiçi-yжa-

лигөн кооператив бура нуодас ассыс уҗсө, вер-
мас быдтор вöчны, мыҗ щöктасны пажшцкјас.
Сывöсна вузöс-сорт-бөрјигөн зев мөвпалөмөн ко-
лө уҗавны, возыв видлавны да лөсөдны нимпас
мыҗјас суҗөдны.

Кыҗи-жө буржыка нуөдны вузöс-бөрјан-уҗ?

Обществолы мед-војдөр колө төдны, унаө-сөм
сылөн вузöс-вылө. Сы-серти сесса і паскөдчыны.
Озыр-кө обществос, унжык-пөлөс-вузöс позө су-
җөдны, гөһ-кө—ещажыкөс. Гөһ-обществолы уна-
-сорт-вузöс-вылө шыбласны оз ков.

Вузöс-сорт-лөсөдигөн пыр колө төдвылад кутны
мыҗ мед-јона јуалөны крестана, кушөм-вузöс мед-
-өдјө інас. Колө зилны суҗөдны лавкаө өдјө-іна-
на-вузөсјас. Вузöс-іналөмтө позө артавны нөшта
шленјас-олөм да уҗалөм-серти.

Шуам, јөрөсын-кө јөзыс му-гөгөр пессөны-уҗа-
лөны, һаһ вөдитөны, сещөм-обществојасын пыҗ
визны немторла, суҗөдны-кө пыҗсө,еща колө су-
җөдны, һаһтөмјаслы сөмын.

Көні крестанаыс кі-кост-уҗөн либө скөтвиҗө-
мөн олөны, либө нажөвитчыны бокө ветлөны, се-
щөм-обществојасын лавкаад мед пыҗыд пыр ем.
Ашөр-һаһ сені уҗалысјаслөн абу. Пыҗыд өдјө-
-інаана-вузөсөн лөө. Пыр тырмымөн колө сіјөс
визны.

Сесса вузөстө суҗөдигөн со мыҗ јешцө оз ков
вунөдны: өткымын-вузөсјас-өд зев јона мөда-мө-
дыскөд суртчөмаөс, мөда-мөдтөгыс најө немтор-
јас. Бостам лампа. Уна лампа-кө лавкаад вајан,
а петелсө да етеклөсө он вај, лампайд оз ін,

вее кужлыны пондас лавка-жажјад. Сіҗ-кө, лампа-сузөдігөн колө сузөдны щөщ тырмымөн быд-пөлөс мукөд-вузөсјас, кодјас колөны лампа-бердө. Емөс сешөм-вузөсјас, кодјас өті-һимаөс, а сузөдныс колө уна-пөлөсөс (ыжда-сертіыс), шуам: са-пөгјас, туһіјас, көтіјас, сапожкіјас, колошіјас, шапкајас, кепыејас, чувкіјас. Төдөмыс, тащөм-вузөссө ыжда-сертіыс мед-уна колө сузөдны бара сешөмөс, кущөмөс мед јона јуасөны.

Некущөм-ногөн оз ков сузөдны лавкаө өті-сорт колоші, өті-сорт көрттүв, өті-сорт шыдөс. Ыобаасыыд уна-пөлөс, мед і вузөсыд уна-пөлөс вөлі.

Төдөмыс, җік быд-пөлөс-вузөс, кущөмөс јуавлөны, он вермы лөсөдны лавкаө: сөмыд оз сузчы. Сывөсна колө зільны сузөдны лавкаө нач сешөм-вузөсјас, кодөс унаөн јуалөны, унаөн көрөны.

5. Кызї вузөс лавкаө бөрјыны.

Мі шуім-һын воҗын, мыј быд-лавкаө колө зільны сузөдны сөмын өдіө-інана-вузөсјас. Уналаын быттө сізі і вөчөны, а візөдан-да—быд-лавкаын кужлан-вузөс ем. Сіјө сывөсна, мыј, өтікө, кооператівјасын-ужалысјасыс оз-на кужны лучкі уҗавныс да сіјөн, оз вермыны лучкі артавны кущөм-вузөс мыјда вайны; мөдкө, мөда-мөдкөд-сүртчана-вузөсјас өтмында вайасны-а, кущөм-сүрө-вузөсјас на-пыщкыс озжык інны. Сузөдтөг оз поз колны сешөм-вузөсјассө, дај сузөдан да мат: дыр оз інасны.

Сывосна, өтікө, потребообществојасө некущөма
оз ков сузөдны еща-инан-вузөсјас, кымынкө-морт-
кө сіјөс сөмын јуавлө; мөдкө, омөла-инан-вузөс-
јас, мукөд-вузөсјаскөд кодјас суртчөмаөс, еща-
жык колө сузөдны, лүчкі-арталөмөн—мыјда ескө
сещөм-вузөсөс мунас.

Потребобществолы нөшта колө төдны кущөм
вузөс кор сузөдны, мыјда-да. Гожөм-кежлө туні
оз ков сузөдны, лібө төв-кежлө чарла. Сещөм-
вузөсјас шусөны сезоннеј-вузөсјасөн, инавны
верман сөмын колан-кадын. Сезоннеј-вузөс колө
сузөдны буреща: мед оз ло еща нї уна. Еща-кө
сузөдан, оз тырмы пажшцікјаслы, відчыны пондас-
ны, дај обществолы урон: ыжыд-бергөдчөс ескө
вермін вөчны, а вузөс-тырмытөмла ічөт сіјө лөө.
Вывті-кө уна сезоннеј-вузөстө сузөдан, сіјө зев-
нын омөл: кадыс колө, вузөсыд оз інае; лөө
кујлөдны сіјөс мөд сещөм кадөз (чарлатө-кө уе-
пеңнеөз он вузав, мөд-во Ілалунөз сөрт сіјө
лавка-жажјад дізвізас). Сөмыд ковтөм-вузөсөн
лавка-жажјын пондас кујлыны.

Кущөм-сурө-вузөс уна інө пражнікјас-возын,
шуам: јежыд-пыч, сакар, песок, көлач, кампет-
јас, өрөшкі, пренік, шыдөс да мукөд-тор. Потреб-
обществолы сіјө колө төдны, пражнікјас-кежлө
сещөм-вузөс унжык лөсөдны.

Пражнікјас-кежлө јонжыка јешцө нөбалөны
паскөм-дөрајас, көмкот, дозмук, кізјас, лентајас,
гребјонкајас да с. в.

Потребобществолы зев бура колө төдны быд-
сорт-вузөс-јылые ставсө, кущөм-вузөс кычі віз-

ны, кушдм-вузос кодкөд позө отлаын вичны, кодос кодкөд оз поз отлаавны, торја-вежосын колө вичны. Медса-нин вузостө гөгөрбок колө төдны лавкаын-вузасыејаслы. Сывөсна был-потребообществојасын, көні кужые-ужалыејас абуөс-на, зев видчысөмөн колө вузос-сортјастө лөсөдны. Унатө лөсөдан-da, кужтөг-вичөмсыд сөмын урон вермас лоны.

Вузос содтавны-кө лөсөдчан, војдөр колө сорнитны сы-јылые сојузад. Сені теныд индасны мыј сузөдны, кушдм-вузос кычі вичны. Гапшкө кушдм-кө вузөслы был-амбар либө көбрөг лавка-берпад лоө лөсөдны-da.

Мед-сөкыд-уж манупактураөн-вузасөм лөсөдны. Манупактуратө колө сузөдны сөмын секі, кор лавкаад лоө бур-ужалые сытујөд, кужые манупактураөн вузасны. Манупактураыд дона, бруткі-браткі нөбны сіјөс оз туј. Војдөр јона колө мөвпавны, кушдм манупактура сузөдны. Вичныс најөс колө кужны-і. Манупактуратө-кө лавкаад кыч-сурө пондан вичны, шыблавны најөс кытчө вескалас, накөд щөщ өті-жажјын вичны краскајас, чернїлајас, секі манупактураыд зев өдјө вермас щыкны: куснасны либө лакеыны. Трапјө-код-манупактура-вылө дерт сесса тыр-дон оз сетны.

Јешщө омөл јажөн вузасны. Сіјө-өд со зев өдјө щыкө, а нөбасысыдлы пыр свежеј-јај колө. Јажөн колө вузасны сөмын сешдм-лавкајасын, көні сіјө өдјө инө, регыдөн верман вежны сіјөс. Нөшта, кооперативјасө јajtө тушанас бөстөны, либө нөшта ловја-скөт. Ловја-ловлөн да кулөм-тушалөн сөкта абу өткод, лавкаө нөбігөн сіјө

колö артавны. Сесса, тушаас-на јайыс абу öткoд:
ем бур-ин, шöркoд-дем, омöлжык-дај; гoса-ин, гoс-
тöм-ин; лыа-ин, чиг-јај. Ставсö сijö колö артавны.
Јајөн-кö кöсјан вöдiтчыны, лавкаад колö лöсöд-
ны бур маснiкöс, kodi лучкi кужö јуклыны јај-
-туша сортјас-вылö. Сiзи колö јуклыны, мед сор-
төн-сортөн вузалан-да, јај-тушаыд вештысас. Сы-
вöсна јајөн вузасны зев вiдчысöмөн колö.

Емöс i мукöд-пöлöс-вузöсјас ödjö шыкöны. Сы-
вöсна сещöм-вузöсјассö зев-жö вiдчысöмөн колö
сузöдны, мед лавкаад оз кутны дыр кујлыны.
Öд шыкöм-вузöсјас потребообщество вузавны оз
вермы, оз поџ. Сывöсна быд-вузöс-бöрса лавкаын
зев јона колö кыјöдны, вiзны-дöчöрiтны најöс,
мед ескö оз шыкны, оз лакеыны, оз куснасны,
мöда-мöдсö оз шыкöдны.

Галаңтерејнеј-вузöсјас — јемјас, сунисјас, кiч-
јас, кручкiјас — быд-сiктса-лавкаын колö вiзны:
сещöм-вузöсјас крестаналы пыр колöны. Сöмын
бара-жö сещöмöс лöсöдны, кушöм iнö, кушöмöс
нöбöны крестана. Шуам, сунис-кö сузöдан 12, 24,
30-нумерјас, најö iнасны, а 70-öс-кö вајан, куј-
ласны. Јона-вöснi-сунисöн крестана оз вурсыны,
налы мед сунисыд вöлi кыз, јон. 70-нумер-сунис-
тö сöмын јöрмöминö нöбасны. Сiзи-жö јемјас, дај
мукöдтор. Быд-пöлöс-вузöс колö сузöдны мöвпа-
лöмөн, кушöм iнас јöрöсад.

Гырыс-лавкајасö галаңтерејнеј-вузöс унжык-
-пöлöсöс поџö лöсöдны, сöмын бара-жö мöвпалö-
мөн да вiдчысöмөн: вузöсыд мед лавкаад воја-
сөн оз кут кујлыны.

Аптекарскеј-вузѳсјас да парфјумеріја позѳ сузѳдны сѳмын сещѳм обществојасѳ, кодјас ас-нысѳ јонѳн-нын лыдѳѳны, ем лышнеј сѳм сещѳм-вузѳсјас-вылас. Стѳча јансѳдны сещѳм-вузѳс-вылѳ сѳмсѳ, мед сыыс уна ѳе візны. Мед-војдѳр ѳерт аптекарскеј-вузѳсјасыс да парфјумеріјаыс мед-коланторјас колѳ сузѳдны, мамјаслы да челад-лы мыј колѳ. Пудрајас, дукијас, одѳеколонјас да мукѳд сещѳмтор оз ковны, відчыены колѳ сещѳм-вузѳсјасыс. Мед морт-мѳд-кѳ јуавласны.

6. Вузѳс-сортјас выл-воссѳм-обществојасѳ да посны лавкајасѳ.

Мі вісталім-нын воzyn, мыј выл-воссѳм-обществојасѳ да посны-лавкајасѳ ещажык-сорт-вузѳс колѳ сузѳдны, сѳмын мед-коланјассѳ. Олыштан, јонмыштан, велалан вузасны да вѳлѳс паскѳдчан, унжык-пѳлѳс вузѳс лѳсѳдан.

Індам тані вузѳс-сорт-нымнас посны да выл-обществојаслы. Тајѳ, тѳдѳмыс, лѳѳ прѳмернеј: ѳд Сѳвет-Сојузыд ыжыд, паскыд, олѳмыс да олас-ногыс абу быдлаын ѳткоѳ, сіз-кѳ і вузѳс-колѳмыс ѳткоѳѳн оз вермы лоны (ѳѳылаын уна сола-чері мунѳ-а, мѳдлаын сіјѳс ѳѳѳі оз сѳјны, кѳнкѳ ѳгурчѳтѳг сѳјны оз пукыны, а мѳјанын, комѳын, унаѳн сіјѳс сѳннас ез адзвыны, вајан-кѳ сола-ѳгурчѳтѳ еіктјасѳ, пѳжалуј оз і ін). Быдлаын оланін да олѳм-сертѳ вузѳс-нымпастѳ колѳ лѳсѳдны.

Мед-колан-вузöсјас, мыј мед-војдöр
сузöдны.

Пызјас (рузöг, id, жежыд). Шыдöсјас (ман-
неј, броса, гречуга, ріс). Сов. Выјјас (көнтус,
шабді, подсолнечнеј). Сакар (песок, рапінад).

Чај (кірпічнеј, кітајскеј, фруктыес).

Табак (табак, макорка, папірос, курітчан-гу-
мага).

Селді. Треска. Сајда. Көлач. Пренікјас. Кам-
петјас. Мампасе.

Лампајас (лампа-стеклö, петель).

Манупактура (сітеч, міткал, бјаъ, бумажнеј-
дöрајас, чышјанјас).

Галантереја (сöд да жежыд сунісјас, јемјас,
булавкајас, кізјас, кручкіјас, сынанјас, чун-
лысјас).

Көрттувјас.

Карасін. Прөстöј мајтöг. Сода. Сіңка. Ізтöг.
Телега-маъ. ðöгöð.

Содтысан-вузöсјас.

Öрöшкі. Подсолнечнік. Ізум. Чернослів. Ма.
Горчітса. Переч. Уксус.

Калбас. Сола јај.

Краскајас. Вар. Мел. ðеревјаннеј маслö. Пуöm-
-выј. Сезоннеј манупактура, клопчато-бумажнеј,
шалјас, волпасыв-дöра, куъчышјанјас. Чувкі.
Носкі. Кепысјас. Гребјонкајас. Чувкі-кыан-гума-
га, чувкі-кыан-јемјас. Вышывајтчан суніс. Кан-
ва. Кнопкајас. Шпілкі. Кучік-вузöс (тасмајас,
сіјöс, пöщва, стелкі).

Поштöвеј да гіжан-гумага. Канвертјас. Марка-
јас. Карандашјас, ручкајас, перöјас, резінка,
кнопка, скрепка, тетрадјас, мыј-сурö пасјавны
нігајас (записные книжки). Календарјас. Нігајас.
Öпін-стеклö. Кöрт (кöрт-лістјас, шына, асыкјас-
-вылö). Чаянікјас, чашкајас, стöканјас, блудјас,
сој-тастіјас, крінчајас, гырнічјас, кашныкјас, пар-
поровеј тастіјас, емалірованнеј блудјас, тастіјас,
кружкајас.

Жöч-кружкајас, ведраяс, чугунјас, скöвöрдаяс,
пуртјас, паңјас.

Зырјас, кöрт-вілаяс, черјас, пілаяс, мöлötјас,
томанјас, укватјас, коколукајас, шылаяс.

Пу-паңјас, пожјас, пельсајас, шајкајас, лöкан-
јас, пу-зырјас, вілаяс, карнанјас, пу-ведраяс.

Скöбајас, öзöс-крукјас, калічјас, вугјас, вінт-
јас, гайкајас.

Мешöкјас, гезјас, рөгöза, шпагат.

Аптекарскеј вузöсјас (весалöм-содa, касторö-
веј-выј, вачельн, резінка-ноңјас, талк, лы-кыщјас,
борнеј кіслота, аніс-каплa, тсінкöвеј-мач, валер-
јанöвеј каплa, јод, вата, марлa-бінтјас, клејонка).

Мöд-пөрјö содтысан-вузöсјас.

Копеј. Какао. Гвоздіка, корітса, лаврöвеј ліст.
Гонсервјас (јаја, черіа, пуктаса). Сыр. Выј. Колк.
Вінајас. Фруктöвеј-вајас.

Макарон. Вермішел.

дука-мајтöгјас. дукі, пудра, одёколон, пің-ве-
салан-порошкі, пің-весалан-щöткі. Манупактура:

ној, кашімер, лнэнеј-дөра. Вурөм-паскөм да көм-кот: гачјас, дөрөмјас, картузјас, ковтајас, јубка-јас, сапогјас, туплыјас, колоші, сапожкіјас (гырыелы і поснылы). Пунајкајас, прошивіјас, лента-јас, тесмајас, шнурјас, резінка, сікөщјас. Көшө-локјас, бумажнікјас, мунштукјас, калланјас.

Купорос, поташ, порок, вакса.

Сіпожјас, воронка, жождөрајас, сисјасанјас.

Чөрсјас, пробкајас.

Унао кущөм-вузөс сузөдны, індыны мі неку-щөма огө вермө. Сіјө колө артавны места-вылын: көні кущөм-вузөс уна інө, унжык і сузөдны се-щөмсө. Сывөсна потребобществојаслы уж: велөд-ны ас-гөгөр-олөм, медем кужны сузөдны ву-зөсјас.

НӨБАСӨМ.

1. Лавкаад мед вузөсөд пыр вөлі.

Потребобществолы лавкаас сізі колө ужсө лө-сөдны, мед некущөм пажшцік оз повзы, мыј сі-јө коркө вузөстөг колас. Сыыс омөлтөр оз лө-сав, талун-кө крестаналы коланторјас вузалан-а, аскінас лавкаыд куш лө. Сөсөс кымынгө-лун-мысөті бара вузасан да бара тупкылан лавкатө.

Сөщөм-вузасөм-кө лө, пажшцікыд көзалас об-ществосөд, дөзмас кыјөдны вузасан-лунјас. Сіјө пондас нөбасөны базарыс, асторјөга-вузасөсөсө-лыс. Пажшціклөн сөмыс общөствоыс бөкө ві-зувтас.

Сыпонада, медым сещом-ковтомторјас обществоын ез вѳвны, потребобществолы зев еуса колѳ овны, пыр кадын вузѳс сузѳдны. Правленнелы пыр колѳ тѳдны, кушѳм-вузѳс заводѳтѳс чѳнны, бырны, мед регыджык сещом-вузѳсѳѳ вылые сузѳдны, мед некушѳм орјавлѳм оз ло. Сѳзѳ-кѳ лоѳ потребобществоын, колан-вузѳсыд-кѳ пыр лоѳ тырмымѳн, пѳжшѳчыкыд лавкасыд оз кѳзав, пыр быд-пѳлѳс-вузѳсла кооператѳвѳ пондас пырны.

2. Кодлые нѳбасны.

Потребобществолы пѳѳѳ уналаые нѳбасны: кооператѳвјас сојузые, мукѳд-кооператѳвјасые, госу-дарствоса вузасан-органѳзатсѳјајасые (трестјас, сѳндѳкатјас, с. в.), асторјѳга-вузасые-јаслые, вузѳс-вѳчалые-јаслые.

Тѳдѳмые, мед-јѳна кооператѳвлы колѳ нѳбасны аслас сојузас, кѳнѳ сѳјѳ шленын.

Пѳжшѳчѳк-ѳд сѳз-жѳ: мед-уна нѳбасѳ аслас кооператѳвас, кѳнѳ сѳјѳ шленын. Сѳјѳ ас-зѳлѳмѳн кооператѳвсѳ востѳс, ужалѳ сенѳ, отсасѳ јѳнмѳдны да бурмѳдны сѳјѳс, медым аслые ыжыджык отсѳг сысан бостны.

Обсојузыд (рајсојузыд) органѳзатсѳја-жѳ, потребобществојас сѳјѳс аеные лѳсѳдѳны, кѳтыртчѳны сетчѳ шленјасѳн. Кѳтыртчѳны сывѳсна, медым сојузые отсалас налы буржыка ужсѳ лѳсѳдны, медым буржык колан-вузѳс сузѳдалас-да.

Бокые-кѳ потребобщество нѳбасѳ, а оз обсојузые (рајсојузые), секѳ нѳбасѳм-вузасѳм сѳмын

кык-костын: өтіыс вузалө, мөдыс нөбө. Өтіыс төждысө барышөн вузавны, мөдыс—донтоғжык нөбны. Мыј лоө вузалөм-вузөскөд, кужас-ө потребообщество сіјөс віңны да кадын вузавны—бо-көвеј-вузасылы сіјө қік вескод. Сөмын ујөн-кө сөтас потребообществолы вузөссө, секі пондас төждысены кадын перјыны сіјөс, оз вун сылөн срокыс. А сіјө-өд сөмын-жө вузалысылы выгөда; кықі лоө потребообществолы мынтыены, сылы қік вескод.

Обсојузас-кө потребообщество пондас нөбасны, секі нач мөд-пөлөс-уј лоө.

Обсојузлы-өд мыј мед-јона колө? Сылы колө, мед потребообществојас быдмасны, јонмасны, пәс-каласны. Локтан обсојузад вузөсла-да, војдөр јуасасны сені воыејаслыс да інструкторлыс: ку-щөма потребообщество, кыс воөмаөс, ужалө, унаө кущөм-вузөс мунө. Сөсса төлкујтасны, сөрһитасны да сөтасны індөдјас: унаө кущөм-вузөс буғжык нөбны, кор заводітны нөбааны сезоннеј-вузөсјас, мыј вөчны кујлан-вузөсјасөн да с. в.

Обсојузын потребообществосаң-воыејасөс велөдасны кущөм-вузөс кықі віңны, кықі вузавны.

Обсојузын пыр төждысөны төдны быд-потреб-общество-јылыс: кықі најө ужалөны, мыј вылтор лөсөдөны, абуө мыјыскө топалөмаөс, јөрмөмаөс. Зілөны пыр, мыјөн вермөны, отсасны.

Сің-кө, обсојузтө мүкөд-вузасан-організатсіјајас-көд өті-віңө оз поз сувтөдны. Сывөсна быдтор, мыј позө нөбны обсојузыс, колө сөс нөбны. Сө-мын обсојузын-кө кущөмкө-вузөс омөлжык лібө

донажык мукöдлаын-серті, секі, дерт, мөдлаыё
нөбасан: öd быд-потребобщество зільо сүзöдны
пайшщікјасылы буржык да донтөмжык-вүзөс.
Көт шоча-а, овлөны сещөмторјас: бокые лоö нө-
басны. Унжыксö, төдөмые, быд-потребобществолы
обсојузын колö нөбасны: сїјö мед-надежнеј ву-
зөс-сүзөдые потребобществојаслы.

Воэын-вісталөм-серті оз ков гөгөрвоны, мыј
быд-потребобществолы щук став-вүзөссö пыр об-
сојузые колö нөбны. Сїз оз вермы лоны. Неку-
щөм обсојуз нї рајсојуз быд-пөлөс-колан-вүзөс
быд-потребобществолы оз вермы сүзөдны. Көт
кызі-а, потребобществојаслы пыр лоö щөщ бо-
кые нөбасны. Овлө, теныд-колан-вүзөсөн обсојуз
нөтчыд оз вузас.

Кыс-жө потребобществолы нөбасны, обсојузын-
кө колан-вүзөс абу?

Обсојуз-бөрын нөбасны мунны колö мукöд-коо-
ператівјасö, государствоса-вүзасан-організатсіја-
јасö-да.

Сетыејасые-кө колан-вүзөс оз сур, секі вөліе-
ті асторјөга-вүзасые-ордö мунан. Јона-відчысө-
мөн колö нөбасны асторјөга-вүзасыеылые. Сөмын
сещөм-вүзөсјас боетны, кушчөм некөн коопера-
тивјасын да госторгјасын абу. Нөбны стөча-арта-
лөмөн мыјда кушчөм-вүзөс колö, мед лішнеј нөті
оз ло. Потребобществоса-правлєннєлы пыр колö
төдвылас кутны, мыј асторјөга-вүзасыеылые нөба-
сөмсö гөгөрбок лүчкі відлаласны, корасны вежө-
равны—мыјла сылые нөбісны. Обсојузлы, реві-
зіоннеј-коміссїјалы, пайшщікјаслы, — ставнылы

лөө мого мыјла асторјога-вузасыелыг нѳобасны.
Сы-серти пондасны тѳдны кушѳм-правленне кооперативас, кушѳм-ныр сѳјѳ нуѳдѳ.

Вѳчасејас-кыг вузѳс колѳ нѳобавны сѳмын секѳ, кор вѳчасејасыг лавка-јѳрѳсас олѳны, лыбѳ вайѳны вузѳсѳ лавка-јѳрѳс-базарѳ.

Mѳd-јѳрѳсса-вѳчасејаслыг, потребѳбщество-кѳ некушѳм-ужѳн абу суртѳма сѳјѳ-јѳрѳскѳд, некушѳма оз ков нѳобасны налыг.

3. Кыѳи нѳобасны.

Потребѳбщество вѳзвыг вермас артавны, унаѳ ылѳсѳ (примерно) вузалас вузѳс сешѳм сешѳм срокын. Сешѳм-арталѳм кокнѳ вѳчны главнејжык-вузѳсјас-вылѳ, шуам: мануфактура, сакар, сов, изтѳг, карасѳн да с. в. Унжык вузѳсѳ ѳнѳ вѳчѳны государствоса пабрѳк-завѳдјасын, государствоса-промыслјас-вылын-да.

Потребѳбществојас тѳдѳны, унаѳ вузѳс вермасны вузавны; пабрѳк-завѳдјас тѳдѳны, унаѳ вузѳс вермасны вѳчны.

Сывѳсна, медым быд-нѳобасѳг нѳобылы да вузалылы не вылыг сорнѳтны-лѳѳѳдчыны вузѳс-донјасыг, буржык вѳчны сѳјѳс ѳтчѳд, кузжык срок-кежлѳ.

Пабрѳк-завѳдјас торја-потребѳбществојаскѳд оз вермыны лѳѳѳдчыны вузѳсјас-јылыг. Најѳ став-вѳчѳм-торсѳ сѳтѳны асланыг трестјасѳ, сѳнѳкатјасѳ, мукѳд государствоса-вузасан-органѳзатѳсѳјасѳ-да. Бѳрјајасыг вузалѳны вузѳсѳ кооперативјасѳ да мукѳд-нѳобалыгјасыг.

Медым потребітелскеј кооператсіјалы выгöд-
нејжыка вузöс сурас, госпромышленносткöд лö-
сöдчыны најö öтувтöны öтi-організаторіаö, Тс ен-
тросојузöн шусö. Тсентросојуз јон, уна-уна
потребкооператсіја сетчö суртöма. Тсентросојуз
лöсöдчö вузöсјас - јылы госпромышленносткöд
став потребобщество-вее. Сіјö-лöсöдчöм-артмöд-
чöм-серті (по договору) госпромышленност көс-
јысö вузавны кооператсіјаö урчитöм-мында-вузöс
урчитöм-донöн. Сыыс-кынзі Тсентросојуз госпро-
мышленносткöд öтлаын кушöм-сурö-вузöсјас-вылö
торја лöсöдчöм-артмöдчöм-серјас лöсöдалöны по-
требобществојаслы, кодјас сесеа асланые обсојуз
(рајсојуз)-пыр вермасны гіжны лöсöдчöм-артмöд-
чöмсö да бостны вузöс сіјö-жö донöн, кызі сетö-
ны Тсентросојузлы. Тащöм лöсöдчöм-артмöдчöмыс
шусö „тіпöвејöн“. Сещöм лöсöдчöм-артмöдчöм-
куза потребобщество лöö быттö торја вузасан-
-організаторіа, сöмын нöбасігас став-кокнöдыс
(льготы) сылы лöö кушöмöс корас Тсентросојуз
öтувја лöсöдчöм-артмöдчöм-вöчігöн.

Вылын - урчитöм - лöсöдчöм - артмöдчöмјас-кынзі
потребобществојас вузöсјас-јылые вермасны нöш-
та лöсöдчыны обсојузыкöд (рајсојузыкöд),
места-вывса государствоса-вузасан-організаторіа-
јаскöд лiбö. Сещöм лöсöдчöм-артмöдчöмыс вер-
мас лоны сöмын секі, колан-вузöс-кö вöчö места-
-вывса-госпромышленност, лiбö обсојуз сузöдö
сіјöс заказјас-серті.

Лöсöдчöм-артмöдчöм вöчöны сыпöнда, медым
потребобщество вузöстöг оз кол. Лöсöдчöм-арт-

мөдчөм-бөрын потребообществолы колө сөмын төж-
дысны кадын вузөс сүзөдны да кадын мынтыены.

Өнi, дај дыр-на јешцө потребообществојаслы
куш лөсөдчөм-артмөдчөм-вылө надејаөн оз-на поз-
овны. Сыпонда налы лөө нөбасны јешцө бо-
кыс, лөсөдчөм-артмөдчөм-вывтi.

Унаөн бокыс нөбасөны локногөн, бура мөвпав-
төг. Вајасны кушөм-сүрө-вузөсјас, кватитчасны-
-да—абу став-пөлөсыс, аскінас бара колө вузөс-
јасла мунны. Лiшней рөскод, вес кад воштөм,
дај вузасөмсө торкө: пессан-пессан, шыбласан
өтi-уҗ-вылыс мөдө, он төд—мыјө бостчыны. Ме-
дым сещөмторјас оз лоны, потребообществолы нө-
басөм-јылыс возыв колө мөвпавны, бура, тер-
мастөг. Главней-вузөсјас-јылыс правленнелы, көт
ылөссө-а, пыр колө төдны, унаө кушөм-вузөс ды-
рө-кежлө тырмө. Сы-сертi колө лөсөдны сещөм-
вузөсјас-вылас нiмпас да быд-вузөс-вестө гiжны:

1, дырө-кежлө вузөс тырмас (сiјө срокын колө
зiлны вузөссө вылыс сүзөдны);

2, унаө-вузөс колө сiјө срок-кежлө (вiз. 1 таб-
литса 21 листбокыс).

Тајө-таблитса петкөдлө правленнелы, мыј лав-
каын-кө пыз кујiм-мешөкөз воас, өдјөнжык колө
сiјөс вылыс сүзөдны. Еновтчан-кө, пызтөг ко-
лан. Сiз-жө мукөд-вузөсјаскөд. Мыјөн пондас ву-
зөсид матыстчыны таблитса-выв-лыдпасө, пыр-жө
колө бостчыны сүзөдны сiјөс вылыс. Ташөм-таб-
литса позө лөсөдны сөмын главней-вузөсјас-вылө.
Мукөд-вузөсјас содтавы, а сещөмыс со-пөлөсөз
овлө, сроксө колө лөсөдны суса-кыјөдөмөн.

1 таблітса

Дорыв- -лыд	Вузос-нім	дырө-кеж- лө вузос тырмас	Унао вузос колө сіјө срок- -кежлө.
1	Пыз.	7-лун	3-мешөк
2	Сакар	30 „	4 „
3	Карасін.	30 „	1-бөчка
4	Ізтөг	30 „	1-жашцік
5	Песласан - мајтөг с. в.	15 „	2 „

Вузосјасла ветлөм-мунөм-вылө буржыка колө візөдлыны.

Њөбасны-мунтөз колө лөсөдны вузос-німпас, мыј нөбны, бура відлыны сіјөс—прөверітны, ез-ө кол мыјкө, кыщовтны став-вузөссө лавкасыд. Сесса сіјө-німпас-куза правленьены став-шлен-көд сорытны, бура відлавны быд-вузос торјөн. Правленьне мед індас кушөм-вузос уна-ө бостны, кодлыс, кызі-да. Њөбасігөн ескө гашкө оз ло щук сізі, кызі правленьне шуас, он вермы сетыс нөбны, кытыс сіјө щөктас, сещөм-условіеөн-да, но сорытөмыс да індалөмыс колөны: нөба-

ысылы кокніджык лоо нобасыны, сїјо тōдō прав-
леңнелыс колōмсō да сылаңжык пондас кыскыны.

Обществоын-кō уна лавка, нобасы-мунōм-жы-
лые быдōнōс возыв колō јуōртны, мед мунан
вечерһанас став-заведујущейс вермїсны вајны
колан-вузōс-нїмпасјас. Со-кызі позō лōсōдны се-
щōм-нїмпассō:

ВУЗōС КОРōМ

Вылгортса-потребобщество дав-лавкаō.

дорыв- -лыд	Вузōс-нїм.	Унаō вузōс лавкаын корōм- -ыстігōн.	Уна-ō колō.
1	Ізтōг	$\frac{1}{2}$ јаш.	1 јаш.
2	Карасїн	$\frac{1}{2}$ бōч.	1 бōчка
3	Лампа-стеклō . . .	10 ш.	30 шт.
4	с. в.	—	—

Заведујущей дав-лавкаын Н. Оплеснїн
1928-вoсa август-15-д-лун.

Став-лавкасыс вајасны тащōм-нїмпассō-да, прав-
леңнеас наыс оті отувја-нїмпас лōсōдōны: еујō-
ны сетчō быд-пōлōс-вузōссō, кущōмōс корōны лав-
кајасō, урчїтōны лыдсō, еōктасō. Нобасые муно

нѳобасны сїјѳ нїмпасѳн. Сылѳн ѳнї оз вун, мыј колѳ нѳбны: гїжѳдыс сѳрас. Тақї-ужалїгѳн нѳбасые абу ѳтнасѳн нѳбѳм-вужѳсыс мыжа, а правленїеыс ставнас: ѳтлаын нїмпассѳ лѳсѳдїсны, вїдлалїсны. Сывѳсна і правленїеыс татужѳд сусыка пондас овны. Мыјкѳ-кѳ-ѳд локтор лѳас, сыс правленїесѳ оз малыштны. Сесса обсојузлы (рајсојузлы) да госторгїаслы бур нѳбасеысыд-кѳ правленїесанъ вужѳс-нїмпасѳн локтас: тѳдан, мыј збылыс сещѳм-сещѳм-вужѳсїас да сымда кооператївѳ колѳны.

Нѳобасѳм-ужын потребѳбществолы колѳ јешщѳ лѳсѳдны со-мыјїас: щѳкыда-ѳ нѳбасны, да уна-ѳ нѳбны быд-нѳбасїг.

Стѳча їндыны тајїас-їылыс немтор он вермы. Нѳобасны-ѳд лѳѳ сѳм-сертї — ыжыд-ѳ бергѳдчѳс обществоын, да ылын-ѳ лавкаыд нѳбасан-їнсан.

Пѳѳ сѳмын шуны, тѳлысѳн нѳлыс унаыс оз ков нѳбасны. ѳд быд-ветлѳм-мунѳм лїшнеј-рѳскод потребѳбществолы, донсѳдѳ вужѳс. Колѳ зїлны шѳчжыка нѳбасны.

Унаѳн-ѳ ваїны вужѳс? — Нѳлыс-кѳ пондан нѳбасны тѳлысѳн, лавкаыд вужѳстѳг оз вермы лѳны. Нѳлыс-ветлѳм-рѳскод најѳ вештасны. Јешщѳ-кѳ ветлан, колѳ нѳбны сымда-вужѳс, мед сїјѳ вештас туж-рѳскодсѳ. Сывѳсна нѳбасны-мунтѳз колѳ артавын туж-рѳскодсѳ, вужѳс-вајѳмсѳ-да. 82-кг.-вужѳсла нарѳснѳ, тѳдѳмыс, некѳр оз ков мунны: ѳткод, јамшщїкыдлы лѳѳ мынтыны 330—500-кг. Нѳбас-ѳ нѳбасеыс вужѳс 20-ш.-дон, алї 500-ш. дон, лїбѳ сурс-шажт-дон, — туж-рѳскодыс сылѳн

отыжда лоо. Сурс-шайт-дон нобасны кадыс оз торја-уна мун 20-шайт-дон-нобасомыс, нобасые-
-выло рөскодыс пөштө отыжда-жө лоо. А быд-
-нобасом лептө вузөс-дон. Сывөсна ічөтікаөн-но-
басом абу бур.

4. Kodі нобасө потребобществоө.

Kodлы колө нобасны потребобществоын?

Bojdör лөсөдамө, кодлы оз ков нобасны по-
требобчествоө.

Kod-сурө-потребобчествојасын, көні ұжавныс
оз-на саммыны, нобасөны ревізіонней-коміссіја-
сыс шленјасыс. Сің оз поз ұжавны, вывті-ыжыд-
-нелучкітор сіјө. Ревізіонней-коміссіјалы сіјө-уж
некущөма оз ков сетны. Од ревізіонней-коміс-
сіјалөн ұжыс прөверайтны потребобчество-ужсө,
а пондас-кө сіјө ачыс нобасны, мыј секі лоо:
аслыс ассө лоо прөверітны.

Сің-кө потребобчествоө вузөс нобавны колө
лібө правленњеса-шленјаслы, лібө меда-ужалыс-
јаслы потребобчествоын.

Kodкө - кө правленњеса-шленјас-шыс саммө
нобасны, мед сіјө і нуөдас став-нобасөм-ужсө.
Абу-кө сещөм мортыс правленњеас, бөкөвей-морт-
көд колө лөсөдчыны, коді бура төдө сіјө-ужсө, а
мортсө төдө правленњеыс. Колө лөсөдны сіңі, мед
дыр оліс өті-нобасыс. А пыр-кө пондан најөс
вежлавны, төлк оз бөст. Отчыд-кө өті-морт ветлас
нобасны, мөдыс мөд мунас, көймөдыс — көймөд,
секі потребобчествоын бур-нобасыс некор оз ло,

некод оз кут бура төдны вузёс-прімітан, төбалан, течан-ногјас. А өті-нёбасыёс-кө лөёдан, сіјө нөжјөнїкөн ас-ужас сешөма еумас, уна нелуч-кіјасые візас.

Емёс потребобществојас, кодјас нёбасын өт-пырјө кык-кујим-мортёс ыстёны. Сіјө зев абу шаң, көні ем, колө дугдыны сізі-ужалёмые. Өд быд-лішнеј - мортёс өтарө - мөдарө - новлөдлөмые лішнеј-рөскөд потребобществолы. Правілө-серті нёбасые өті. Сөмын кодкөдкө-кө лөёдчөм-арт-мөдчөм колө вөчны, лібө куцөмкө ыжыд-тор (сделка) нуөдны, секі нёбасыекөд ветлө щөщ өті плен правленёные.

Правленё лөёдө шуөм куцөм правајас нёбасылы сетны: уна-ө-дон вермас нёбасын, вермас-оз общество-німсаң кодлыкө вексел сетны, ыжыдөс-ө-да. Тацөм шуөм-серті потребобщество сетө нёбасылы ескөданпас.

Ыжыд-ө уждон нёбасылы мынтыны, быд-обществоын сы-јылые торјөн лөёдчөны.

Тані позө індыны со-куцөм-мынтысөмјас.

Гырые-потребобществојасын нёбасые быд-лунса-служашцејөн лыддысө. Уждон сіјө бөстө өтласа лөёдчөм-артмөдчөм (коллективнеј договор)-серті.

Шөркоддем-потребобществојасын нёбасые јешщө куцөмкө уж вермас нуөды, секі уждонсө служашцејас-моз-жө бөстас. А нёбасөмые-өпріч-кө некуцөм-уж оз нуөд, секі сылы мынтёны сөмын ужалан-лунјасые. дөныс лөёдчөны со-кызі. Тө-лысса-ужалёмые-кө лөёдасын 30-шајт, өті-лунса-

-ужаломыс кутас воны 30:30 (тöлысас комын-
-лун) 1-шајтöн. 8-лун-кö тöлысын ужалас нöба-
сыс, 8-лунныс і бостас—8-шајт. Сыыс-öпріч сы-
лы дае-туј (паракодöн көт машинаöн, көт вöлөн
ветлыны), „суточней“-да (сöјöм-јуöмыс да пате-
раыс мынтысны).

Туј-рöскod-вылö да суточней сетеö і служаш-
щеј-нöбасыслы, коді жалöванне-вылын олö.

Суточней абу быдлаын öтыжда, места-серті сі-
јöс лöсöдöны. Ыстöны-кö нöбасысöс көні быдтор
зев дона, секі сыыс ыжыдык суточней сетöны.

Но мед суточнейыд вывті-ыжыд ез-жö вöв.
Мед-ыжыдöн вермас лоны потребообществоса мед-
-ыжыд-жалöванне комынöд-јукөн-ыжда сöмын.

Посні-потребообществожасын, медеа выль-потреб-
обществожасын, нöбасыслы мынтöны нöбасöм-
-дон-сертіыс, кымын прöчентöн лöсöдчасны. Шу-
ам, лöсöдчисны мынтыны 2%. Тöлысöн-кö нöба-
сыс нöбас сурс-шајт-дон-вузöс, бостас сыыс
20-шајт.

Таці-мынтысöм-вылö унаöн каччалöны, зев-пö
кокні-да (некущöм рöскod сесса оз ков вешты-
ны, суточней оз ков сетны), нöбасысыс-пö бур-
жыка ужалас-і: көт із-улыс-а, перјас вузöстö,
куш-кіöн нөтчыд оз лок. Мукöд-ногөн мынтыс-
гөн нöбасыслы сур көт ен вузöсыд, вескод:
жалöваннеыс сылы пыр локтö.

Таці-мövпалысјас ылöдлöны аснысö. Прöчент-
-вылö-ужалысјас мукöд-кадас вывті зілöны нö-
басны, уна лышнеј вузöс нöбасны. Сылөн
тöждыс унжык-дон вузöс нöбны-а, вермас оз

потребобщество сіјѳс інавны—сетчѳз мог абу. Сы-
вѳсна прѳчента-мынтысѳм потребобществолы абу
бур, кѳні ем, колѳ мынтѳдчыны сыыс. А зѳк-кѳ
нѳкызѳ мѳд-ногѳн нѳбасыскѳд оз поѳ лѳсѳдчы-
ны, секѳ потребобществоса-правлѳннѳлы зев су-
са колѳ кыјѳдны нѳбасыс-бѳрса, сетны сылы
чорыд-іndѳdjас куцѳм-вузѳс унаѳ нѳбны, кызѳ-da.

5. Вузѳс прѳмітѳм, вайѳм-da.

Быд-нѳбѳм-вузѳс-вылѳ потребобществѳ колѳ
корны документ, кытѳ пасысѳсѳ вузѳс сортыс,
лыдыс лѳбѳ сѳктаыс, дѳныс, нѳбан луныс, ву-
залысыс (пѳрмаыс сылѳн, овыс-da), адресыс-da.
Сіјѳ колѳ сывѳсна, медым щѳтѳводство-нѳгајасѳ
вузѳс-јылыс пасыны документ-сертѳ, а не куш
нѳбасыс-вісталѳм-сертѳ.

Сізі-кѳ пондан вѳчны, уна нѳлѳчкыс мезды-
сан. документјас-сертѳ пыр пондан тѳдны кызѳ
кор куцѳм-вузѳс кытыс бѳстѳма, уна-ѳ, уна-ѳ-
дон-da.

Овлѳ і сіз, вузасыс лавкаѳ-нѳбылы документ
оз вермы сетны, шуам, базарын, кор вузасысыс
неграмотнеј мужѳк лѳбѳ баба. Секѳ документсѳ
нѳбысыс ачыс гѳжѳ, іndѳ лунсѳ da інсѳ, кѳні
нѳбіс, вузалысыслыс овсѳ да адрессѳ (грезд-
сѳ, кытыс сіјѳ), вузѳс-нѳмсѳ, лыдсѳ, дѳнсѳ да
сѳм-лыдсѳ, унаѳ мынтѳс вузалылы. Сѳмын се-
щѳм-нѳбасѳмыд шѳча ѳвлѳ. Унѳкысѳсѳ нѳба-
еысјас вермѳны документсѳ сузѳдны дај колѳ
сузѳдны, мед щѳк верман вайны најѳс потребоб-
ществѳад правлѳннѳлы.

Њобасе-кө вузөс теңгөн сені сулалө, колө вѣ-
јөдны, медем ставсө бура, по правілу гартасны
за теңасны, медемтор оз куснае, оз чукрае, оз
дугавлы. Кушөм-сүрө-вузөсјаслы—шуам: көрт, пөв-
јас—некушөм төбөд нѣ көртөд оз ков. Мукөдөс
кушөн он ну, нөшта зев бура теңөм колө. да
жешцө кызі нуны: вөлөн, машинаөн, паракөдөн;
бур-тујөд, алы лок-інті. Туј-серті да нуөм-серті
лөө теңны вузөсјастө. Медеа-нын вѣдчыөмөн те-
чөны жуғавлан-торјас: дозмукјас да кѣертөрјас
кланѣча-дозын. Нәјөс колө јашпѣкјасө теңны,
турун лѣбө ізас волөс-вылө. Костјасас ізас-жө
пуктавыны, медем мөда-мөд-бердас оз кутны інмыны.
Теңны топыда, медем местаөчыс оз вөрчывыны.

Ічөтѣкаөн-нөбасегөн өті-јашпѣкө позө теңны
сөмын сеңөм-вузөсјас, кодјас мөда-мөдыс оз
щыкны. Мајтөг, табак да щәј, шуам, некушөма
оз поз өтлаавны өті-дозјө: щәјыд мајтөг-көра
лөө, мајтөгыд сөкыд-да—щәјсө і табаксө ламөдас.

Кушөм-сүрө-вузөсјас позө дөраө-гартыштөмөн
лѣбө мешөкын нуны-а, мукөдлы щук јашпѣк лѣ-
бө көрөб колө. Ізтөг-кө да папірос мешөкын мө-
дөдан, көрөбјасе ләзмунасны-жуғавласны. Лав-
каад лок-вузөс воас.

Вузөс-новлөдлан-дозјас медем вөліны јөнөс, то-
пыдөс, тујас медем оз жуғавны, оз потласны, медем
оз поз гусөнікөн кыскыны намы вузөс. Манупак-
тура колө гартны рөгөзаө, лѣбө мешөкјасө сүјав-
ны, да медем зөңөс нәјө вөліны. Кіссөм-рөгөзаө-кө
гартан, дорјасе вермасны нәјтчыны, сѣтеч-пома-
јасыд щыкөны,—обществолы лөө убытка.

ВУЗӖС ДОНЈАЛӖМ.

1. НушӖм-бурјас вермасны лоны бурещ-доныс кооперативын.

Кор кымынкӧ граждана котыртӧны потребоб-ществоӧ, лӧбӧ торја-граждана пырӧны пайјасӧн котыртӧм-обществоӧ, вӧчӧны сӧјӧ сывӧсна, медым потребобщество-пыр сузӧдны аслыныс колантор-јас, да донтӧмжыка.

Сывӧсна потребобобществојасын, кӧнӧ ассыныс могсӧ бура тӧдӧны, тӧдӧны мыҗла востӧма потребобщество, сенӧ вузӖс-донјас мӧвпалӧмӧн лӧсӧдӧны, медым сыыс пайшӧцӧкылы выгӧда вӧлӧ.

Тӧдӧмыс, сецӧм потребобобществојасӧ, кӧнӧ тӧж-дысӧны пайшӧцӧкјас выгӧда-понда, граждана сӧ-лӧмысжык пырӧны обществоӧ.

Сӧз-кӧ, выгӧднеј-донјас-пукталӧмӧн потребоб-щество выл-шленјасӧс вермӧ котыртны. Мӧдарӧ, јона-кӧ донна лӧб вузӧсыд, выл-пырысјас коопе-ративӧ оз лоны, важјасыс-на јешӧцӧ пышјасны.

Бурещ-донјас-лӧсӧдӧм кооперативын мӧдтујӧд бур-ӧ.

Унжык колан-вузӖс, кодӧс вӧчӧны пабрӧк-завод-јасын, госуґдарстволӧн: ӧд пӧшӧтӧ став тырыс, ко-лан-пабрӧк-заводыс мӧјан-странаын госуґдарство-кын. Сӧвет-власт тӧждысӧ, медым унжык вузӖс-сӧ ужалысјас кооператив-пырыс сузӧдӧсны. Став-вузӧссӧ госуґдарство вузалӧ кооператсӧјаӧ, госу-дарствоса-вузасан-организацсӧјаӧ-да. Вӧчӧны сӧјӧ

вузöс-донтöммöдöмла. Асторjöга-вузасыеjас кi-пыр-кö пондас вузöсыд мунны, сiктад сijö зев донöн воас.

Кооператсijалы мед-воjdör вузöс сетöны i корö сöвет-власт, мед вузасасны бура, выгöднеja паж-щiкjаслы.

Сiр-кö, кооперативjасын бруткi-браткi вузöс-дон оз поз лöсöдны. Дон-саjын шлен-содöм, даj сöвет-власт дон-бöреасы кyjödö, оз лез öбöдiтны ужалыеjасöс.

Сывöсна потребобщество-правлењеjаслы зев видчыөмөн да бура-арталөмөн донjасан-уж колö нуöдны.

А медым бура ужавны сытуjöd, колö кужны бöрjыены мyjөн суртчöма донjасöм.

2. Нущöм-вузöс-донjас колö лöсöдны кооперативын.

Мi шуим, мyj кооперативын вузöс-донjас мед вöлины выгöднеjöс нöбасыслы.

Сijö лоö со мyj.

Крестанiн нöбас мyjкö кооперативыс да пыр-жö öглааститас донсö госторгса да асторjöга-вузасыс-донкöd. Кооперативса-дон-кö öтыжда мукöd-донкöd, лiбö iчötжык намыс, секi крестанiн шуö сijöс бурөн, выгöднеjөн.

Шук-ö öткодөн колö лоны быд-вузöс-донлы öти-местаын? Кооператив да государтствоса-лавкаjасын (госторгjасын) вузöс-донjас öткодөс, најö оз косасын мöда-мöдыскöd.

А асторjöга-вузасыс-жаскöd кызi?

Асторјога-вузасые—мед-лок-враг кооператсја-лөн. Асторјога-вузасыекөд-венены — мед-ыжыд-уж кооператсјалы. Сывөсна быд-потребобше-ствоын, јөрөсас-кө ем асторјога-вузасые, колө вузасыны сыыс донтөмжыка.

донтөма вузасе, но ічөтік-барыш мед пыр-жө воыштас. Барышө лөсөдөны пажшцікас чукөр-тас-вылын.

Вузөс-донјалөм буржыка відлалам, унаыс сы-понда ңелучкікас овлөны-да.

Вөјдөр вежөраламө, позө оз вузасыны зік ба-рыштөг.

Некущөм-потребобшество возыв оз вермы стөча артавны асасы рөскөдө. Огі-төлысын сіјө уна вікас, мөдын—ещажык. Куш сыпонда потреб-общество оз вермы віставны унаө колө содтыны сылы вузөс-вылө, медым бөр ас-дон боетны, ву-завны вузөс барыштөг ңі убыткатөг. Сөщөм-ар-талөмјас вермасыны лоны сөмын ылөсас, бөрвылас щук кодарөкө пөлінтас: лібө убытка лө, лібө барыш воыштас. Нөшта овлөны ңемвідчыетөм-рөскөдјас, арталігөн на-жылыс мөвпыштны он куж. Сөщөм-рөскөдө вештан-да, став стөча-ар-талөмыд торкас. Лібө, арталан барыштөг ңі убыткатөг вузавны-а, помланыс вузөс-донтө мыј-вөсна-кө лө чінтыны, лібө щыкас вузөсыд-да, ву-завныс оз поз, лө сіјөс зікөз шыбытны. Кыз ескө секі ас-донсө боетан?

Сывөсна көт кущөм потребобшество мыј пес-сас барыштөг ңі убыткатөг вузасыны, оз вермы: пыр кодараскө пөлінтас—лібө барыш воас, лібө убытка.

Зев-ыжыд-өшібка ескө вөчисны потребобше-
ствојас, пондісны-кө вузасны ас-донөн. Ставныс-
лы ескө лоі тупкысавны.

Общество вермас лыддыны ловјаөн да јонөн
сөмын секи, оз-кө сулав сіјө өтілаын, а пыр
өтарө быдмө, паскалө, јонмө, нөшта ас-кок-вы-
лас сулалө, а оз мыждөдјас-вылын. Мөд-ног-кө
шуну: общество јон, кор ас-сөм-вылас паскөдчө.
А кытые обществолы сөмыс? кызі сіјө чөжеө?
Обществоын сөм чөжеө кык-тујөд: шлен-пайјасые,
да барыш.

Сіз-кө інө барыш содтө обществоын ас-сөм, от-
салө обществолы паскөдчыны, јонмыны.

Бур-ө барыш-бостөмые пайшцікјаслы?—Бур.
Јона јешціө бур.

Кымын обществоыд јон, кымын уна ашпөр-сөм
сені, сымын обществоын ужыс донтөм сувтө, дон-
төмөе вузөсјас.

Сіз-кө вузөс-донјалөм-куза со мыј позө шуну:

1. Потребобществолы вузасөмые мед воыштас
ічөтік-барыш.

2. Кооператів-вузөс-донјас мед шөркод-демөе
вөліны, но ічөтжыкөе асторјөга-вузасые-донјасые.

3. Кызі каяө кооператів-дон потребобщество рөскөдјас - понда.

Возын-вісталөм-кык-тор төдө быд-ужалыс коо-
ператівын. Сы-серті і донјалөны вузөсјассө. Збы-
лыс-өд, кооператівјасын вузөс донтөмжык астор-
јөга-вузасыејас-серті. Коркө, коркө-нын донажык

вүзөс овлө. Сijö сывөсна, мыj потребообществоја-
сөс шыбелитлө кооперативнеј-туј-вылые, либө дон-
төммөдныс оз поз-да, мед убытка оз ло. А убыт-
каыс, шуим, потребообществолы ыи пажшцијаслы
оз ковны. Мыj-нө либө вөчны? Мыj-понда потреб-
обществолы поз-ө либө оз поз вүзөс-дон чинтыны?

Вүзөс-дон-чинтөм-сөдтөм потребообщество-рөс-
код сајын.

Бостам со-кущөм-тор.

Потребообщество сөдтө вүзөс-дон шөркод-а-лыд-
дөмөн 20%. Сijö, төдөмыс, зев уна, колө чинтыны.
А потребообществоыслөн рөскодыс 19%, барышсө
бостө сөмын 1%. Шыбытам-кө ми сijö 1%, вүзөс-
-дон чиныштас, но сещөм еща, оз i понды төд-
чыны. Нөбасеыејас важ-моз пондасны шуны: ој-пө,
кущөм-дона-вүзөс кооперативын. Јешщө донтөм-
мөдныс оз поз, потребообществолы убытка лөө.

Мыj ми татыс адзам? Адзам: медым коопера-
тивын вүзөс донтөммөдныс, колө чинтыны рөскодјас.
Ыжыд-рөскод-кө кооперативын, вүзөс-дон ыжыд,
пажшцијас пыр пондасны норасны дона-вүзөс-
-вылө.

Сыпонда быд-потребообществоын пыр колө бура
видлавны рөскодјас, абу-ө на-пыщкын ковтөмјас.

4. Мыj колө төдны потребообществоын рөскодјас да донјас-јылыс.

Потребообществоын став вүзасан-ужыс суртөма
нөбасөмөн да вүзасөмөн. Сывөсна рөскодыс нө-
басөмөн да вүзасөмөн-жө суртөма,

Biḡōdлаmō первојсаңыс, кущōм-рōскodјас нō-
басiгōн овлōны.

Общество нōбō вузōс, мынтō сыыс сōм вуза-
лыслы (обсојузō, госторгō, асторјōга-вузасыслы).
Вузалыс-щōт-сертi вузōсыс мынтōм-сōм шусō нō-
басан-донōн.

Овлō, daј частō, вузалыс щōтас нōбōм-дон-
-кынḡi јешщō суммајас еујалō, шуам: гербōвеј-
-ōктōдыс, мешōкјасō-вурлōмыс, јашщiкјасō-течō-
мыс да с. в. Сещōм-суммајассō нōбасан-донкōд
оз ков сорлавын. Нaјō лоōны аслыс-сама-рōско-
дōн. На-јылыс i пондам сорнiтны.

Ciḡ iнō, вузōс лоi нōбōма, дон сыыс мынтōма.
Лавкаō-вотō, вузōс нōшта-на уна-сōм каттас.
Кущōм-сурō-рōскod, шуiм-нiн воḡын, вескалōны
щōтō. Мукōдыс ciјō щōтō оз сурны. Кущōм-рōскod-
-нō оз вермы сурны щōтō?

Туј-рōскod. Медым нōбны вузōс, колō сыла
ветлыны. Нōбасыс ветлō даc-сōм-вылō, daј су-
точнеј бостō.

Бiржевеј да гербōвеј-ōктōdјас. Гербō-
веј-ōктōd-јылыс кaḡтылiм-нiн. Вермасны јешщō
лоны рōскodјас вузōс-бiржаын гiжеалōмыс.

Вузōс-тубрōс-дон. Татчō пырасны вузōс-
-тубралан-донјас, шуам: рōгōзaыс, гезыс, дōраыс
да мукōд. Общество нaјōс вузавны оз вермы, лоōны
рōскodōн.

Вузōс-суḡōdōм. Татчō пырас став-рōскodыс,
мыј лоō вōчōма вузōс шыбытны нōбасанiнсаң
лавкаō: паракod-вылō кыскōм, паракodō-гручiтōм,

паракодөн нуом, паракодыс петкодём, паракод-
саң лавкаоң кыскөм.

Вузөс-сузчытөм. Лавкаын выл-вузөс-прі-
мітігөн вермас лоны, мыј вузөсыс щөт-сертіыс
ещажык, вајігас чінөма. Чінөсыс овлө, ем сы-
-вылө норма. Вузөс-прімітігөн-кө чінөсыс норма-
сыс ыжыдзык, секі корөоны сыыс мыжасө да
перјоны чінөм-донсө. Мыжанас вермасны лоны:
вузалысыс (омөла-кө сіјө течөма лібө рожа-
-дозын ыстөма), көрттујыввса лібө паракодыввса-
-служакјас, јамщік-лібө. Абу-кө на-понда чінө-
сыс лоөма, секі чінөс-донсө еујоны общество
рөскөдө.

Жугалөм тарајас. Тара-кө (бөчкајас, јаш-
щікјас) щөтын, да зөң-кө сіјө, секі сіјөс лавкаө
вузөс-моз-жө сетөны, тыр-донөн; рөскөдө оз пыр.
Пазалөма-кө тараыс, некытчөтујтөмөн лоөма, секі
гіжөны сылыс донсө рөскөдө. Овлө, позө тараөн
вөсїтчыны, сөмын омөл-жө-һын-а; секі сылыс
донсө чінтөны, дөнтөммөдөны. Шуам, щөтын
тара 2-ш. да 50-ур. Лавкаө-сетігөн дөңалісны
сіјөс сөмын 1-ш. да 20-ур. Тајө кык-дон-көстө—
1-ш. да 30-ур—еујоны общество-рөскөдө.

Став-вылын-урчітөм-рөскөдыс (вузөс-
-дон-кынзі), көді лоөма вузөс һөбалі-
гөн да вајігөн, шүсө **накладней-рөско-**
дөн.

Вузөс вajasны лавкаө-да, общество төдө:

1. Унаө мынтөма вузөсыс вузалысылы.
2. Ыжыд-ө рөскөд лоөма вузөс сузөдігөн вузөс-
-донсыс-өпріч.

Бостам таҗ.

Обществоо Һөбөма вузөс 640-ш.-дон. Накладней-рөскөд тајө-Һөбасег лоөма 19-ш. Сіҗ-кө, обществолы вузөсыс оз-һын 640-ш. сулав, а 659-шајт.

659-шајтыс обществолы лоө ас-донөн вузөс-вылас. Сы-серті і ковмас сылы донјавны вузөссө, зілны бергөдны 659-шајтсө бөр.

Сіҗ-кө, вузөс-ас-донө пырөны вузөс-доныс да накладней рөскөдјас.

Һөбасан-дон общество вежны оз вермы: дон-пуктысыс сені абу обществоыс, а вузөс вузалысыс. Накладней-рөскөдјас—сіјө мөд-тор. Оз көт ставсө-а, мыјкө-мында общество вермас сіјөс чінтыны. Накладней-рөскөд-кө чінтан, чінө вузөс ас-дон: вузөстө донтөгжыка позас вузавны.

Мыј-жө накладней-рөскөд-пыщкыс мед-кокһи чінтыны?

Потребобществојас-ужыс мі адҗамө, мыј мед-војдөр колө зілны чінтыны туј-рөскөд Һөбасыс-вылө да вузөс-вајөм-вылө.

Ғерт, емөс уна потребобществојас, кодјаслы тајө-урчитөм-рөскөдјас вылө кајөны. Шуам, потребобщество ылын көрттујеаң, паракөд-прістан-саң. Вузөс уна-дас-кілометр, со-кілометр, пыр лоө кыскавны вөлөн. Көт мыј керҗы-а, тащөм-потребобществојасын вузөс-вајөм-рөскөдыд пыр ыжыд лоө көрттуј-бердса лібө ва-туј-бердса-обществојасын-серті.

дај тащөм чорыд-помка-вөснаыс-на оз ков сувтны, колө пыр зілны накладней-рөскөдтө чінтыны. Міјан потребобществојасын щөкыда овлө

со-кущом-тор: нач откодое потребобществояс (юнлуннас, отылаыное стантсijasаң, отылаые нобасоны), а накладней рөскодjасые жона жансалоны мөда-мөдеые. Оти-обществоын сijө 2—3% (нөбасан-дон-динас), мөдын—5—7%, коjмөдын 10% лептөмаое. Пондан корены помкасө мыjла сijі лоөма, да со-мыj кажалан: оти-обществоын ветлоны вузөсла сөмын кор збылые сijө колө, вайоны отпырjө уна вузөс, сывөсна накладней рөс-кодые быд-пөлөс-вузөс-вылө налөн ещәон воө. Мукөд-обществоын пыр отарө-мөдарө ветлоны, вузөссө ичөтикаон вайоны, нөбасыые унжыксө карын олө, суточней бөстө—мыjла-нө сөсса сijі-ужалигөн накладней-рөскодыд оз каj? Сөщөм-обществоjасын вузөсыд пыр дөна.

Сывөсна быд-потребобществолы зев бура колө пыр видлавны накладней-рөскодjас да зилны, мыj верман, чинтыны најөс.

Өнi мi төдам кущом-рөскөд пырө накладней-рөскөдө да кызi сijө лептө вузөс ас-дон потреб-обществоын.

Накладней-рөскодыд абу-на ставыс. Вузөстө вайн, колө сijөс вузавны. Вузасөмын бара рөс-кодjас лооны, уна-пөлөс. Став-пөлөс-рөскөдө мi танi огө вiеталө-а, урчитам сөмын гырыежык-jассө.

Служашщеjјасөс-вiзөм. Татчө пырө став-рөскодые уна-ө вiзө потребобщество меда да бөрjөм (правленье, ревизιονней-комиссия)-служашщеjјас-вылө: жалөвание, сотсиальней страховка, пропессиональней соjюзө мынтөм.

Патерней либө керка-рөскодјас. Потреб-
обществолөн-кө ашпөр-керка абу, мынтөны патер-
ней. Ас-керка-кө ем; секи мынтөны стракөвеј да
аммортизатсија (ылөссө сымда сөм быд-во, мы-
-дон быд-во киесө да важмө керкаыс).

Сыыс-кынці быд-потребобществоын рөскод пес-
-вылө, би-вылө, ремонтјас-вылө.

Вузасан-рөскодјас. Татчө пырөны вузөс-
-гарталан-көлуј (рөгөза, дөра, көрөб, гумага)-донјас,
посни-көлуј (солок, улөс, пос) зонталөм, вузөс
стракујтөм (лавкаыс дај складаыс), вузөс-чинөс-
-донјас-да (дыр вицігөн вузөсјас коемөны, вија-
-лөны, вузасигөн киекасөны, резеөны).

Ужөн-веекөдлөм-вылө. Татчө пырөны
рөскодјас өтувја - чукөртасјас - былө, туј-рөскод
уполномоченнејјаслы ветлыны сјездјас да чукөр-
тасјас-былө бокө (кытчөкө-кө курс-былө ыстылас-
ны, сійө рөскодыс щөщ-жө татчө пырө). Пошта-те-
леграп, телефон-рөскодјас, щөтөводство-нуөдан-
-ныгајас да гижан-көлуј-рөскод.

Вотјас да өктөдјас. Потребобществојас
вузасөм-серти, јонлун-сертиыс, кодлыс нөбасөны-
-да, мынтөны вотјас да өктөдјас (патент, урав-
-нительнеј өктөд).

Уждысөмјас - былө. Потребобществојасын
вузасан-уж-нуөдны ашпөр-сөм оз тырмы, пыр лоө
уждыны бокыс. Прөста сөм некод оз ужды,
пыр лоө мынтыны прөчент: унжык сетны уждөм-
-дорыс.

Тащөм со јонжык - рөскодјас потребобщество-
-јасын.

Таыс-кынзї јешщѳ-на рѳскodјас овлѳны. Шуам, ғырыс - потребобществојас бура - уна - сѳм віѳѳны кооператївно-просветїтелнеј-уѳ-вылѳ.

Сесса-ѳd овлѳны сещѳм-рѳскodјас, kod-јылыс возывв некущѳма он куѳ весїг думыштны, шуам: вузѳс-щыкѳм, віјалѳм, косѳм, кіскасѳм, вошѳм да с. в.. Став-тајѳ-рѳскodыс рѳскod-сметаѳ оз пырны (kod tѳdѳ мыјда лѳѳ сещѳм-рѳскodыс, ғашкѳ лїбѳ оз і ло да), потребобщество убыткаѳн лыд-дыс-сѳны.

Возын-урчїтѳм-рѳскodјас, kodјас рѳскod-сметаѳ пырѳны, вузасан-рѳскodјасѳн шусѳны.

Tѳdamѳ-kѳ вузасан-рѳскod обществолыс, кок-нїа позѳ лѳсѳдны вузасан-дон вузѳс-вылѳ, мыјѳн вузавны сїјѳс пажшїкїјаслы да мукѳd-нѳбасыс-лы, не шленјаслы.

Бостам со-кущѳмтор.

Обществоын, шѳркѳdа-лыд-дѳмѳн ас-донѳн-арта-лѳмѳн быд-тѳлысын бергѳdчѳ 6.000-ш.-дон вузѳс. Вузасан-рѳскod, шѳркѳdа-лыд-дѳмѳн-жѳ, 600-ш. быд-тѳлысын. Тајѳ 600-шажтсѳ шук колѳ содтыны 6.000-ш.дінас, медым вузасѳмыс оз ло убытка. Сесса мї вісталїм-нїн возын, обществоѳ вузасѳмыс колѳ бостны барыш. Шуам, быд-тѳлысын обществоѳ воѳ барыш 100-шажтѳн. Сїѳ-кѳ 100-шажтсѳ 6.000-шажт-дінад щѳщ-жѳ колѳ содтыны. Секї мїјан артмас вузѳс-дон, мыјыс колѳ вузавны сїјѳс лавкаыс. Сїјѳ-вузѳс-донѳ інѳ пырасны 6.000-ш. (ас-дон, унаѳ сулалѳ аслыд), 600-ш. (вузасан-рѳскod) да 100-ш. (барыш). Вузѳс-доныд лѳѳ 6.700-шажт.

Möd-ногөн-кө: вузасан-вузөс-донö течесы ас-дон, вузасан-рөскөд да барыш.

Торја-потребобществојасын рөскөдјас абу быдлаын өткөдөс. Емөс еща сөм віңоны, унжык, а мукөдас вывті уна.

Мыјла сіңі? Кыңі сіјөс вежөравны?

Уна обществоын правленьныс дажө оз куужавны. Мукөдлаас ескө і ужалоны, да сөмсө віңныс оз куужы: вузасоны јөз-сөм-вылө, асла-ныс абу-да, уждөмөс мынтөны гырыс прөчент. Төдөмыс, сіјө рөскөдтө вылө лептас.

Кымын уна уждөм-сөм потребобществоын, сымын ыжыд-рөскөд, уна прөчент лоө мынтыны-да. Сывөсна быд-потребобщество-возын мед-ыжыд-ужыс мездысны кыңкө уждыесөмјасыс да заводітны вузасны ас-сөм-вылө. Колө зілны чукөртны пайјас шленјаслыс да чөжны барыш.

Рөскөдтө нөшта јона лептөны жалөваннејас службащөјјаслы.

Уна-потребобществоын службащөјјас-вылө віңоны 30—50% став-рөскөдөс. Быд-потребобществоын службащөјјас-вылө рөскөд мед-ыжыд. А відлавы-кө пондан бура, бурещ тајө-статтаас і вөчөны лішнеј-рөскөдсө. Бөстамө правленьнесан. Щөкыда сені пукалөны жалөванне-вылын кујим-морт, а ескө ужнас өті-морт вермас бергөдлыны. Сөсса радејтөны меда-службащөјјасөс уна віңны, ужыс көт налы ставныслы абу-а.

Шыблалан-кө сіјө лішнеј-рөскөдјассө, вузасан-рөскөдыд төдчөмөн чинас,

Medbörja-тор мыј-понда рөскөд сөдө, сiјө—вү-
зөс-бергөдчөм потребообществон.

Кымын уна вүзөс общество-пыр мунө, сымын
еща рөскөд сені колө лоны. Сiјө сыпонда, мыј
потребообществон емөс рөскөдјас, дај гырые-
-рөскөдјас, көт кущөма вузасегөн. Бостам щөтө-
vodös-vižöm.

Щөтөвод колө гырые і посні обществојасын,
көні төлыгөн вүзөс 1.000-дон бергөдчө і 10.000-дон
бергөдчө. Воzza-обществоас-кө, көні бергөдчөсые
1.000-ш.-дон, щөтөводлы мынтөны 30-ш. төлые,
а mödas — 10.000 -а -бергөдчөсаас — 80-шайтөн,
воzza-обществоыслы щөтөводыс донажык сувтө:
3% бергөдчөс-шайт-дінын. Mödas өтi-прөчентые
ещажык.

Сiз-жө і мукөд -служашщејјасөс vižöm, медаөс
көт бөрjөмөс.

Ыжыд-обществон өтi-нөбасые төлыгөн нөбас
вүзөс 20.000-шайт-дон, а ічөт-обществон—10.000
лiбө сөмын 5.000-шайт-дон. Нөбасыслыс-кө жа-
лованнесө нөбасөм-дон-вылас јукны, воzza-нө-
басыеыслөн өтi бергөдчөс-шайт-вылө зев еща
воас. Möd da kojмөд-нөбасыејаслөн сiјө лоө
төдчымөн.

Вузасые лавкаын лунөн со-шайт-дон вузасө.
А вермас кујимсо-шайт-дон вузавны, унжык вүзөс-
-кө сен. Секі прикашщикыд обществолы кујим-пөв
донтөм лоө.

Ыжыд-бергөдчөс-кө обществоын, ујсө буржыка
пөчө нуөдны, вөчны быдтор ещажык рөскөдөн-
-да.

5. Мыј колѳ тѳдны потребобществолы вузѳс-донјалігѳн.

Потребобществојасын вузѳс донјалѳны уна-но-гѳн. Кушѳм-сурѳ вузѳс лѳсѳдѳны донѳнжык, му-кѳдсѳ донтѳгжык, вузѳс-серті.

Шѳкыда потребобществојасын вузѳс - дон оз кужны лѳсѳдны. донјалѳны, кызі места-вывса мукѳд-лавкајасын вузасѳны. Ассыныс рѳскѳдсѳ оз артавны.

Шуам, песласан-мајтѳг мукѳд-лавкајасын јѳрѳ-сас вузалѳны 20 урѳн 400 гр. Потребобщество ѳемдумајттѳг, рѳскѳд-артавтѳг, сешѳм-дон-жѳ лѳ-сѳдас, лѳбѳ јешщѳ ічѳтѳс — 18-ур. А аслыс ко-локѳ мајтѳгыс сулалѳ 22-ур.

Сізі кімаласѳн ужавны потребобществолы оз поѳ. Кооператівјасын-ужалысјаслы местнеј - дон колѳ тѳдны, пыр колѳ кыјѳдны на-бѳрса, но вузѳс-донјалігѳн мед-војдѳр тѳдвылын кутны: уна-ѳ сувтіс вузѳсыс аслыныс, уна-ѳ поѳѳ сы-вылѳ сод-тыны, медем вузалѳмыс воыштас барыш.

Сывѳсна, медем бура нѳѳдны вузѳс-донјалѳм, колѳ кужны бѳрјыены: мыјла быд-вузѳс-вылѳ оз ѳтыжда-дон содтыссы.

Та-јылыс вежѳравтѳз јешщѳ ѳѳітор-јылыс сор-ѳітамѳ. Потребобщество оз быд-пѳлѳс-вузѳс ачыс донјав. Уна-вузѳс-вылѳ дѳныс воѳыв лѳсѳдѳма, лавкаас вотѳз-на јешщѳ. дон вежны потребобще-ство оз вермы. Вузѳс-вылѳ - урчѳтѳм - донѳн і лоѳ вузавны сіјѳс.

Сешѳм-вузѳсјасыс, шуам: щѳј, папірос, ізтѳг да мукѳд, кодјас воѳны лавкаѳ пабрікаас течѳм-

-дозын. Вузӧс-донсӧ пабрикаас і пасјӧны, јашпӧк-
-вылас, шусӧны «етӧкетӧн». Етӧкетые потребооб-
ществолы вӧчӧны чӧнтӧс. Сіјӧн потребообщество кыз
бытӧ вештӧ сіјӧ-вузӧс-вылыс накладнеј да ву-
засан-рӧскод.

Шуам, нӧбісны сојузые ыжыд-јашпӧк ізтӧг,
5.000-кӧрӧбкаас, 68-шайтыс. Вузалисны став-із-
тӧгсӧ 75-шайтыс (1 $\frac{1}{2}$ -ур. кӧрӧб). Сіз-кӧ, обще-
ствоӧ воӧма 7-шайт барыш. Сіјӧ 7-шайтнас об-
ществолы колӧ вештыны став-накладнеј да вуза-
сан-рӧскод ізтӧгыс.

Овлӧ і сізі: вузӧс-вылын етӧкет абу, а ыжыд-
-дон содтыны сы-вылӧ оз поз. Вузӧс-дон-содтӧс
ӧткымын-вузӧс-вылӧ бара-жӧ возыв индӧма, сыыс
вывті потребообщество оз вермы содтыны.

Быд-областын (губернаын) ем местнеј совет-
скеј орган нӧдны вузасан уж, «Внуторгӧн» же-
ныда шусӧ, тыр-німыс сылӧн: „Отдел Внутренней
Торговли“. Внуторг места-серті лӧсӧдалӧ кушӧм-
-вузӧс-вылӧ ыжыдӧ содтӧс позӧ пуктыны. Вну-
торгӧн-лӧсӧдӧм-содтӧсыс ыжыд-содтӧд потребооб-
щество оз вермы боестны.

Овлӧ, совет-органјас содтӧд-донјас лӧсӧдалӧны,
дај вузӧс-донсӧ щӧщ.

Сецӧм-шӧмјас да тсӧркуларјас вузӧс-донјас
да содтӧдјас-јылыс ыстӧны быд-потребообществоӧ.
Потребообществолы сізі і колӧ ужавны, став индӧм
вузӧс-донјалигӧн тӧдвылын кутны.

Сіз инӧ потребообщество оз быд-вузӧс ачыс дон-
јав, абу сы-кӧын быд-вузӧс-вылӧ вузӧс-дон-сод-
талӧм.

Bidlamö öні, кызі вузөс-дон codталöны ас-дон-
jалан-вузөс-вылö.

Шуам, обществоын вузасöны изтөгön да көртön.
Кыкнан-вузөсыс аслыныс сулалö ео-шайтön. Во-
-бöрын-кö общество арталас уна-ö-дон вузалöма
изтög да көрт, кажаласны: изтög вузалöма 1.200-шайт-
-дон, көрт—400-ш.-дон. Обществоын-кö быд-вузөс-
-вылö öтыжда codтöd вöчöны, шуам 15%, секи
изтög-вылö-визöм ео-шайт вайис ескö налы 180-ш.
барыш, а көрт-вылö-визöм-ео-шайт—сöмын 60-ш.,
кужим-пöв еща вoзжасыс. Cijö сывöсна, мыj изтög-
-вылö-визöм-60-шайт онас 12-пöв бергöдчö, 1.200-
-шайта-бергöдчöс вöчö, а көрт-вылö-визöм ео-
-шайт сöмын 4-пöв бергöдчö, 400-ш. бергöдчöс
вöчö.

Збылыесö, олöмас, тази оз овлы, изтög-вылö да
көрт-вылö öтыжда-codтöd некор оз лөсöдлыны-да.
Көрт-кö еща мунö, сы-вылö ыжиджык-codтöс
лөсöдöны, cijön бостö ассыс-донсö.

Ciz-kö, вузөс-вылö codтöd-дон лөсöдöны вузөс-
-бергöдчöм-сертеис: ödjö-мунан-вузөс-вылö codтöd-
-дон içотжык, омöла-мунан-вузөс-вылö — ыжид-
жык. Тöдöмыс, тази овлö сöмын сешöм потреб-
-обществожасын, көни вузасан-ужсö лөсöдöма бура:
вузөс-сузчытöмжас оз овлыны, нi вывтi гырыс-
-запас-вузөс оз куjлы.

Mijан потребобществожасын—оз-на кужны нö-
басны-да—щöкыда овлö кущöмкö-вузөс зев уна
важасын, вoжасön лавка-жажjad куjлö. Вузөс-бер-
гöдчöмыд чинö. Вузөс codтöd-дон лөсöдавны сешöм-
потребобществожасын сöкыджык.

Мыла мукöд-вузöсые ödjö бергöдчö, а мукöдыс кулöны? Сы-вылö емöс помкајас.

Уна-мортлы-колан-вузöсјас ödjö бергöдчöны, ешалы коланјас—нöжö. Шуам пыз, сакар, сов, изтöг да мукöд сещöм-вузöсјас быд-лун быдöнлы колöны, ödjö-бергöдчыс-вузöсјас најö. Переч, гор-читса, коритса,—најöс оз-нын быд-морт бост, еща мунö сещöм-вузöсыд. Уна-кö нöбан, дыр кујласны.

Möd-помка мед вузöсыд ödjö бергöдчас—уна-сорт öтi-пöлöс-вузöс.

Изтöг, карасин, сакар, шыдöс, выј,—пöштi быд-кооперативын öтi-пöлöс, öтi-сорт.

Кöмкотјас, манунактура, доздук да мукöд сещöм-вузöсјас овлöны уна-пöлöс. Колö-кö, мед сещöм-вузöсјас ödjö инасны, колö лöсöдны уна-пöлöсöс. (А öтi-пöлöс-вузöс-кö уна-сорт лöсöдан, секi лöö ыжыд запас, ödjö-бергöдчöмыд чинö. Нöшта оз ков вунöдны, öтi-нiма-вузöс-кö уна-сорт, дырöн наыс кујлыс-вузöс пыр лöö. Вузöс-донјалигөн сiјö колö кутны тöдвылын).

Сiз-кö, вузöсыд ödjö бергöдчö јöзлы-колö-серти да öтi-нiма-вузöс-кö уна сорта.

Bидлаламö јешцö мукöд-помкајассö, кызи пуктавны вузöс-вылö дон-содтöд.

Бостамö бара изтöгтö. Сiјöс көт мыјдыра виз, көт кызи вузав—оз щык нi оз чин. 5.000 көрöб-кö бостин, сымда i вузалан.

Мукöд-вузöсыд абу сещöм. дыр-визöмыс најö космöны, чинöны, вијалöны. Вузалигөн резсöны, кiекасöны. Мурталигөн пыр-нын пöкатон сетан (кокниа-сетöмыс кооперативын јона мыждöны),

сывёсна вузёс оз сүзёсы. Шуам, лавкаё-кё вајасны 16-кілограмм сакар да вузаласны сіјёс 400-грамён, 200-грамён да 100-грамён, секі став-вузалёмыс налён оз 16 кг., ло, а ещажык, шуам, сёмын 15 кг. да 600 гр. 400 грамыс мунёма покато́н сеталёмо.

Быд-сещём-вузёс ёні велёдёма, потребобщество-јас төдёны кущём срокён кущём вузёс уна-ё чінё (космёмыс, віјалёмыс да с. в.). Сывёсна вузёс-донјалігён вузёс-чінёсјас төдвылын колё кутны да чінёс-донјассё вузалан-вузёс-вылас щёщ сүјны, мед убытка оз ло. Бостам сакартё. 16 кілограммыс 400 гр. сакар вузалігас вошё, оз сур сыыс сём бостны. А лавкаас нёбігён-ёд сыыс мынтёма. Сің-кё інё, колё сіјёс кықкё бергёдны. Сывёсна сакар-донјалігён 400 гр. сакар-дон разё-дёны мукёд-сакар-вылас, ічётіка нёшта донсё-дёны сакарсё.

Вузёстё донсёдё јешцё вузёс жүгёдалём. Серт ескё вузёс ачыс оз жүгав, кёдкё морт сіјёс жүгёдё, кыз бытёо колё перјыны донсё жүгёдысы-лыс, да оз поз сіңі: зев-нын відчысёмён ужалёны дозмук-гёгөр бергалысјас, а стеклёјас да кланіча-дозјас щёкыда жүгавлёны. Сыпонда мыј-кёмында-прёчент жүгавлём-вылё содтысё-жё мукёд-вузёс-донё.

Сесса емёс ёdjё-щыкыс-вузёсјас. На-понда вузёс-доныд содыштё-жё. Лёсёдан-кё сещём-вузёстё, сіңі і төд, мыј мыјкёмында кадын сіјё оз ін, щыкас, — донтёммёдны лоё, лібё зікёз шыбытны. Сыпонда донтёммёдём-вест-донсё вузёс-донјалігён вузасан-донё-жё сүјёны.

Вузёс-дон лептö жещö ачыс вузасёмыс: дырö лоö вузавны кущöмкö вузёс.

Мі вісталім-нін возын, мыі сіктса-потребообществожасын служащєјјас-візём-вылö жын-рөскодыс воö; ещажык сіјö, вузёс-бергöдчöсыс-кö ыжыд да унжык-кö лоö ужавны öтi мортлы.

Прікашщік-кö вузалö пыз, сакар, шыдöс да мукöд сещöм-вузёс, весітöм-вылас да гартыштöм-вылас уна-кад сылөн оз мун. Жещö ещa-кад колö прікашщіклы сетны щаж, ізтöг, макорка, папірос да мукöд сещöм-вузёс, кодјас вузасёны набрікса-гартыштöмас.

Зік мöд-пöлөс-вузасём, кор нöбасеысд бөрјөсö. Уна-пöлөс-вузёс лоö сылы петкöдлыны, сорнітны сыкöд, опкыны вузөстö, сетны мерајтны (көмкот-паскөм-кö сіјö) да с. в. Поводнеј дыр мукöд-нöбасеысд прікашщіктö кутас.

Сіјö-öмөј-на жещö. Петкöдлан вузөстö дас-пöлөсöс, кадöсö сојан, а нöбасеысд оз нöб. Відлалас-відлалас дај шыңгас мунас—вузöсыс-ö сөлөм-вылас оз во, лiбö дона кажітчас.

дона-вузёс-кö сізі відлалöны, сіјö жещö-на немтор: кад-воштöмсö мукöд-нöбасеєјас вештасны. А донтöм-вузёс-кö, шуам галантереја сізі відлаласны да оз нöбны, сіјö омöл: сы-вылö-кад-воштöмыс лептö вузёс-дон.

донсöдöны жещö вузөсјастö лавкасö буржыка лөсöдалөмјас да кущöм-сурö-вузөс-лы торја візан-ін лөсöдöм.

Керка-көртмалөм да пыщкөссö лавкаулö-лөсö-дөм потребообществолы велъ вылö сувтö. Лавка-

-пыщкостö пыр лоö вежлавны, зöнтавны да лöсöдны вузöс да вузасöм-серти. Колöны стојкајас, шкапјас, жажјас, јöртödjас да с. в.

Кöртöн-кö вузасöны, сijöс оз лавкаын вiзны, а пыржык сарајын лiбö амбарјасын. Бакалејалы колö сöстöм кос-ин, најöс вiзöны лавкаас жажјасын лiбö јöртödjасын. Јона - döзöритöмөн колö вiзны манупактура да галаңтереја, мед оз щыкны најö мукöд-вузöсы. Сывöсна најöс торја стојка-сајын да торја-жажјасын колö вiзны, кланiча-вевта-јашщiкјасын-да.

Патера-вылö да ремонтјас-вылö вiзöм-сöм вузöс-dонö-жö сүјeö. Оз ло сijö пыр öтыжда, пондас вежласны рöскöд-сертиыс: кор уна вiзасны, ыжыджыка вузöс-dон лептас.

Мi вiдлалiм танi главнеј помкајасö, мыј-понда колö вузöс донјалiгөн содтыны вузöс-dон. Тајö-помкајасö потребобществоса-правлеңнелы оз ков вунöдны.

Оз быд-вузöс-вылö codтöд-dон öтыжда пуктысы: kodö ыжыджыка, kodö iчötжыка. Cijö töдчö вöли, кор мi вiдлалiм быд-помка торјөн.

Вузöс-dонјалöм абу кокнi уж. Правлеңнелы сы-вылын бура колö мöвпавны, артавны ставсö. Став дон-кодтан-помкасö торјөн вiдлавны.

6. Ылöс-dон-codтöд торја-вузöсјас-вылö.

Мi öнi töдам-нын, мыј вузöс -doneöдан-помка зев уна-пöлöс. Но најö оз пыр öтмоза дажö öти-пöлöс-вузöс doneöдны. Сывöсна некущöм-помка-

-куза стöч codtöd быд-потребобществолы Сојуз-пастаын он куж лөөдны. Сöмын ас-інса коопера-тивјас-сојуз, торјөн быд потребобществолы, kodі сојузас шленын, бура-кө тödö сылыс озырдунсө, ужаланногјассö-da, вермас лөөдны codtöd-дон-норма. Нормасö пукталöны внуторгөн лөөдöм мед-гырыс codtöd-донјас-серті быд-вузöс-вылö.

Öткод don-codtöd став еіктеа-потребобщество-јаслы оз поз лөөдны јепщö і сыпонда, мыј сіјö кущöм-сурö главнеј вузöсјас-вылö вежласö вузöс-лыд-сертіыс да уна-ö-дон бергөдчö сіјö.

Быд - лунса - уж петкөдлö, мыј торја - потребоб-ществојасын выл-нога-вузöс-донјалöм сöмын ку-щöм-сурö-вузöс-вылö. Медым вузöс - донјалöмыд бур лөö, вузасöмыс оз во убытка, потребобще-ствоса-правлеңгелы колö тöдны:

1. Шөркоддем-прөчент тöлыса-рөскодыс.

2. Шөркоддем-прөчент codtöd-дон быд-пөлөс-вузöс-вылö, кодөн позö вештыны став-рөскөдсö дај-бостны ічөтік-барыш.

3. Шөркоддем-прөчент codtöd-дон главнеј-ву-зöсјас-вылö.

4. Уна-ö главнеј-вузöс став-вузöс-шас.

Медым гөгөрвоанажык лөö, бөстам со-кущöм-тор.

Потребобщество-лавкаын со-кущöм главнеј ву-зöс віçöны:

мануфактура 30%

галаңтереја, парфјумеріја, гумага 5%

бакалеја да мукöд-пөлөс 65%

Тащом вузос-дырји вузос-донјалігөн правленне
содтö манупактура-вылө—20%, галаңтереја-вылө—
30%, бакалеја да мукөд-вузос-вылө—8%. Тазі
донјалөмые лоö со-мыј:

Вузос-нім	Унаö ву- зос	Шөркод- дем дон codtöd	Барыш
Манупактура. . . .	30%	20%	6,0%
Галаңтереја	5%	30%	1,5%
Бакалеја да мукөд	65%	8%	5,2%
Став-содтөдые ас-дон-динө . . .			12,7%

Лыд-дам-кө ми codtöd-донсö вузалөм-дон-серти
(а огö ас-дон-серти), секі сіјö лоö 11,2%.

Обществоын рөскөдые шөркода-лыд-дөмөн 9%.
Сіз-кө, вылын-урчитөм-codtöd-донөн чістөј барыш
воас 2,2%.

Өні бостамö сіз, мыј лавкаö важ-мында-ману-
пактура мыј-вөсна-кө оз вермыны сузөдны, 30%-
пыд-ди сіјö лоас сөмын 10%.

Потребобщество-кө секі вузос-донјалігөн дон-
содтөд вузөсјас-вылө оз веж, со-мыј лоас:

Вузӧс-нӧм	Унаӧ ву- зӧс	Шӧркӧд- дем дон- -codtöd	Барыш
Манупактура	10%	20%	2,0%
Галантереја	5%	30%	1,5%
Бакалеја да мукӧд	85%	8%	6,8%
Став-codtӧдыс ас-дон-дӧнӧ-сӧмын			10,3%

Барышыс муртса - муртса общество - рӧскӧдсӧ вештас. Аслыныс пӧштӧ нѣмтор оз кол.

Сӧзӧ ужалӧгӧн зугсан-кӧ вузасӧмын, лӧбӧ вузӧс кадын он вермы сузӧдны, пыр ӧ убытка лӧб.

Мыла сӧзӧ лӧб?

да сывӧсна, мыӧ главнеӧ-вузӧс-лыдсӧ вежӧсны-а, дон-codtӧдсӧ важ-ног колӧдӧсны.

Бакалеја-вылӧ поӧдӧ вӧлӧ 8% codтыны кор манупактура лавкаын 30%, воӧ сыыс пӧштӧ жын барышыс (6% 12,7% - ыс). Потребобщество-кӧ ескӧ сӧзӧс тӧдвылас кутӧс, 10% манупактура лӧсӧдӧгӧн донжалӧгас codтӧс сы-вылӧ 25%, а бакалеја-дон лептӧс 9%. Секӧ ескӧ барышыс codӧ ас-дон-дӧнӧ 11,1%, вузалӧм-дон дӧнӧ—10%-ӧз. По-

требообществолы ескö позіе спокојнеја, топавлытöг, вузасны бара кытчöз важ-вузасöмöз оз во, кор лавкаас лöö 30% манупактура.

Мі тани чорыда - четчыштöм вузöс - вежласöмын бостім, кор пыр-жö колö вежны і дон-codtödјас. Олöмын тащöм - вежласöмыс зев щöкыда овлö. дај оз ков вунöдны, мыј öтi-пöлöс-вузöс лавкаын пöштi некор öтмында оз овлы: пыр сiјö кор еща-жык, кор унжык. Вузöс - чiнöм - codöм - бöреа зев еуса колö вiзöдны. iчöt чiнöс codöс-кö, да сыыс урон оз вермы лоны, секi, tödöмыс, дон-codtöd оз ков вежлавны.

Потребообществоса-правлеңнелы зев стöча колö töдны: кущöм-вузöс најö лавкаын кызi мунö, да кущöм-вузöс-понда кызi чiнö iлi codö барыш.

Öнi ми вiсталам татöнi, кущöм-вузöсјас ылöсас колöны сiктса-потребообществојасын да iндам на-вылö ылöсас дон-codtödјас.

Лавка ужјас-велöдöм-сертi сiктса-потребообществојасын вузöс-сортјасөн паскöдчöны бергöдчöс-сертi. Кымын iчöt потребообщество, сымын еща-пöлöс - вузöс сенi. Поснiдiк потребообществојас манупактураөн нетi оз вузасны, медеа-нiн матi-гöгöрын-кö гырыс-кооператiвјас емöс, көнi быд-сама-пöлöс-вузöсыс тьрыс. Вузöс вайöны сымда, мыјда сiјö iнö, а iнöм арталöны бергöдчöс-сертi.

Поснi - потребообществојасын бакалеја 70%-öз мукöд-вузöс-дiнын. Гырыс - потребообществојасын, көнi бергöдчöсыс ыжыд, сенi бакалеја еща: 60—

50—40%. Бакалеја-пыдди гырыс-потребобщество-
 јасын манупактура уна, сесса уна выль-сікас-
 -вузөсјас, кушдөмјас посны - потребобществојасын
 оз овлыны.

Төдөмыс, оз куш бергөдчөс - понда вузөс - сорт
 вежлас. Сыыс-кынзі уна помка ем. Но бергөд-
 чөсы меd јон помкаыс, сыпонда артавны пон-
 дам сы-серті.

Став сиктса - потребобществосө төлысса-бергөд-
 чөс-серті мi јукам квајт-пелө:

1-јукөнын	бергөдчөсы	1.500-шайтөз.	
2	»	»	1.500-шайтсаң 5.000-ш.
3	»	»	5.000 » 10.000 »
4	»	»	10.000 » 20.000 »
5	»	»	20.000 » 30.000 »
6	»	»	30.000-шайтса-унжык.

Быд - пөлөс - потребобществолы вузөс - сорт да
 шөркөддем дон - содтөд ас - дон - дінө лоө со ку-
 щөмі:

ВУЗӨС-ЧУКӨР НЫМЈАС.	Быд-тöлөс 1.500-ш.- -öз вузасан потреб- ошествојас			Быд - тöлөс 5.000-шайтöз вузасан по- требощ.	
	Мыјда өткөд-код-вузөс- јас быд вузөс сортын	Шөркөддем дон - кодтөд өткөдөк вузөсјас-вылө	Барыш өткөд-код- вузөс- јасые	Шөркөддем дон - кодтөд өткөдөк-вузөсјас-вылө	Барыш өткөд-код-вузөс- јасые (от группы)
Бакалеја	70	15	12,6	15	10,5
Винајас, гастрономіја, бул- кі-көлачјас, преңик-кам- петјас	—	—	—	—	—
Јај, чері	—	—	—	—	—
Манупактура	15	25	3,8	25	3,8
Галантереја, парфјуме- ріја, аптекарскеј-вузөс- јас-da	2	35	0,7	30	0,6
Кучіка - вузөсјас, көмкөт- јас	—	—	—	—	—
Көзәјственнеј	12	25	3,0	25	3,0
Гіжан-көлуј, гумагајас-da	1	35	0,4	30	0,4
Став - кодтөсые ас- дон-вылө	—	—	20,5	—	18,3

Быд - төлмө 10,000-ш. вугасан потребобише- ствожас		Быд - төлмө 20,000-ш. вугасан-пот- реб.		Быд - төлмө 30,000-ш. вугасан-потребообщ.		Быд - төлмө 30,000-ш. ункыг вугасан - потребообщ.			
Унао өткод - код - вузөс быд - вузөс - сортын	Шөркоддем - дон - кодтөд өткод-код-вузөсжас-вылө	Барыш өткод-код-вузөс- жасге	Шөркоддем дон - кодтөд өткод-код-вузөсжас-вылө	Барыш өткод-код-вузөс- жасге	Мыгда өткод - код - вузөс быд-вузөс-сортын	Шөркоддем дон - кодтөд вузөсжас-вылө	Барыш өткод-код-вузөс- жасге	Шөркоддем - дөн - кодтөд өткод-код-вузөсжас-вылө	Барыш өткод-код-вузөс- жасге
50	12	6,0	10	5,0	45	8	3,6	6	2,7
5	30	1,5	30	1,5	5	25	1,2	20	1,0
3	15	0,5	12	0,4	4	10	0,4	8	0,3
20	20	4,0	18	4,0	20	15	3,0	12	2,4
3	30	0,9	30	0,9	5	30	1,5	30	1,5
3	20	0,6	20	0,6	4	20	0,8	20	0,8
15	20	3,0	20	3,0	15	20	3,0	20	3,0
1	30	0,3	25	0,3	2	20	0,4	20	0,4
—	—	16,8	—	15,7	—	—	13,9	—	12,1

7. Kodi da kыѣ вузёс донјалё.

Ми шуім-нын возын, мыј вузёс-донјалём потреб-обществоын зев ыжыд-уж, нуодны сїјё-ужсё колё правленнелы аслыс. Сывёсна правленне торјёдё ас-костыс өтї-шленёс ужавны вузасан-нёбасан-уж-вылын.

Воас правленнеё нёбём-вузёс-вылө щөт-da, вузасан-нёбасан-уж-нуодыс-шлен пыр-жө tödmödö сы-серті вузёс ас-don. Секі вермас лоны кык-тор: лїбө вузёс-сузёдан-рөскөдө (накладные расходы) стөча арталёма—стөч лоө і арталём ас-don, лїбө вузёс-сузёдан-доныс ылөсас—ылөсас лоө і арталём ас-dоныс. Правленнеса-шлен-кө сус-ужа-лыс-нын, пыр бура кыжөдө общество-уж-бөрса, tödö сылыс рөскөдө, секі ылөсас-арталём зев матын лоө стөч-бердас.

Арталас став-вузёс-вылө ас-don-da, правлен-неса шлен гїжө сїјёс щөт-мөдарас, кырымалө сїјёс.

Кырымалём-щөтсө сесса сетө щөтөводлы гї-жавны вузёс-жылыс нїгајасө да стөч-калькулатсїја лөсөдны обществоын бөстөм-пормајас-серті.

Сїјё-щөтыс лоө со-кущөм-код.

Щ Ö Т.

Б а н ы с.

Вылгортса-потребобществолы давса сапөг-вуран-артелсаң.

Вузалома:

Вузөс-нім	Лыд	дон	Ставыс сулалө
Сапөг	5	19 ш.	95 ш.
Сапожкі	4	10.50	42 »
Туплы	7	15	105 »
Бакілә	3	14	42 »
	—	—	284 ш.

Тажө-щөт-серті тыр кыксо - көкжамысдас - нөл-
-шајт боеті (кырымпас).

1928-d-васа V/22-d-лун.

Гугыс.

Вузөс-нім	Лыд	дон	Став- -доныс
Сапөг	5	21	105 ш.
Сапожкі	4	12	48 »
Туплы	7	17	119 »
Бакілә	3	16	48 »
	—	—	320 ш.

(Кырым)

1928-d-васа V/24-d-лун.

Мукöд-дырји протсент-дон сөдтигөн вузöс-вылö дрöба сijö лö, шуам 4^{1/2}-ур. Оз ков дрöбөн лö-сöдны, гöгрöстöм-лыд колö бостны (4^{1/2}-пыд-дi 5-öс).

Выл - вajöм - вузöс - донжалигөн правлeннeсa - шлeнлы колö тöдны кушöм да кушöм-сорт-вузöс-яс лавкаын емöс-на. Выл-арталöм-дон-яе-кö важ-дон-ясые оз пондыны jона торжавны, буржык колöдны важ-донсö. Выл-дон-кö лöсöдан, сeцöм колас-вузöссö лавкасыд ставсö выпöв лö дон-жавны. Сeсeа щöкыда öтi-пöлöс-вузöс-дон-вежла-лöмыд абу i лöсыд. ðерт, чiнтыны-кö позö донсö, колö чiнтыны.

Вузасан-дон быд-вузöс-вылö потребобществоын мед-став-нöбасые тöдiс. Сывöсна быд-коопера-тив-лавкаын тыдаланинö колö öшöдны гижöд—вузöс-дон-яс, кöт главней-вузöс-яс-вылас. Правлeннeлы колö кыжöдны, ме-дым вузöс-дон-яс-кö вежeасны, вежeасны наjöс i гижöд-вылые. Зев оз лö лöсыд—öшaлö-кö öтi-дон, а вузалöны сijö-вузöссö мöд-донöн.

Вузöс - дон-жалан-уж-нуöдны кöт i öтi-шлeнöс торjöдöны, сijö оз-на лö, мыj мукöд-шлeнлы правлeннeыe оз ков тöдны сijö-уж. Став-шлeныслы колö суртчыны сijö-уж-бердö.

Сeсeа - öд, вузöс - дон-жалöмын-кö мыjкö нeлyчкi лö, сые пaжшцiк-яс-вожын оз öтi-шлeн лö мыжа, а правлeннeыc ставнaс. Сывöсна быд вожвын урчiтöм-када (очередные) заседаñнe-вылын правлeннeлы колö корны вузöс-дон-лöсöдалыe-шлeн-лыe доклад уж-jывыe. Шлeнлы колö вiставны,

кушдм-вүзөсјас воісны, мыјон најөс һөбөма, уна-ө сүвтис вайөмыс, уна-ө ләі содтөма быд-вүзөс-вылө.

Һөтчид оз ков вунөдны, мыј кооператив-ужын мед главнејис вүзөс-дон. Оз-өд вее пажшцікјас ассыныс лавкасө бурөн лөбө омөлтөн шуны вүзөс-дон-серті.

Сывөсна быд пажшцікјас - өтүвја - чукөртас - вылын, уполномоченнејјас-чукөртас-вылын, јөрөсувса-уполномоченнејјас - чукөртас-вылын, --- быдлаын јона колө сорһитны вүзөс-донјалөм-јылыс.

Сыыс - өпріч во-гөгөрсө-уж-јылыс-лыддысигөн пажшцікјаслы (уполномоченнејјаслы) колө сетны правленнелы indödјас вүзөс донјавны, мед воқө-ужалігөн сессө сіјө-indödјас-серті і вөчны. Постановленнеас колө пасјыны:

1. Уна-ө позө правленнелы мед-уна вічны; сіјөс лөсөдөны прөтсентөн бергөдчөс-сертіыс.

2. Шөркөддем-вүзөс-дон-содтөд став-вүзөс-вылас (бергөдчөс-вылас).

3. Мед-гырыс-вүзөс-содтөдјас главнеј-вүзөсјас-вылас.

8. Рөскөд, содтөд да барыш-нормајас.

Потребобществојасын лучкі-кооператив-дон лөсөдөм зев ыжыдтор, сывөсна сіјө уж куш кооперативын-ужалысјас-вылө оз позө еновтны. Совет-Сојузын сиктјасын потребобществојас зев уна, кужыс бур-ужалысјас еща, вермасны донјасан політіка лөк-ногөн нуөдны. Пажшцікјас-вылө, мыј

најö вeскöдaснy лок-ногa-вyзöс-донјалöм, надеја
абу-жö: омöла-на најö суртчöмaöс потребoбщe-
ство-ужас, омöла вeскöдалöны нeлyчкijас.

Местнeй-внyтoргјасöн-лöсöдалöм донјас да дон-
-codтödjас абу-жö тырмымöн потребoбщeствojаслы,
мeдым донјалан-політiка нyдны бyра: местнeй
внyтoргјас оз став-пöлöс-вyзöс-вылас донсö да
дон-codтöссö лöсöдавны, а сöмын кымынкö-вyзöс-
-вылö. Лавкajасын-жö вyзöсыс yна-пöлöс.

Быд-потребoбщeство — öтyвja - потребкooпeра-
тcija-жyкөн. Сыпoндa Тсeнтросoюз быд-кooпeратив-
тyжөн кyщöмкö-ногөн вeскöдалö.* Cijö лöсöдалöмa
öткoд-кoд-кooпeративјаслы бергöдчöс-сeртiыс нoр-
мajас: рöскoд-вылö, codтöсјас-вылö, барыш-вылö.

Нормajас Тсeнтросoюз лöсöдö олöмыс-бoстöм-
-лыдпaсјасыс, сiктса-кooпeратив-yжыс.

Öнi co-кyщöм Тсeнтросoюзöн-лöсöдöм-нормajас
eмöс (вiз. таблiтca 61 лiстб.).

Tajö-нормajас мeд гырысöс, тaыс гырысöс оз
пoз лöсöдны.

Tajö-нормajас-сeртi местнeй кooпeративјас-coюз
быд-шлeн-кooпeративлы лöсöдалö торja-нормajас
рöскoд да codтöсјас-вылö. Местнeй coюзöн лöсö-
далöм-нормajас Тсeнтросoюзöн-лöсöдöм-нормajас-
сыс колö лoны пoснiджыкöс. Ас-coюзын лöсöда-
лöм нормajас шyсöны дiрeктивнeй-нормajасöн,
потребoбщeствojаслы indödjас-da.

Indöд-нормajас лöсöдалiгөн ас-coюз оз сöмын
потребoбщeство-бергöдчöс бoст, а yнaтoр мyкöд,
шyам:

Тсентросојузън лйёйдём нормајас.

Тöлысса-вүзöс-бергöд-чöм вүзалём-сергётыс		Вүзалём - бергöдчöс - вылö рöскod		Вүзалём - бергöдчöс - вылö-барыш		С ы - п ы ғ		Содтöс вүзалём-бергöдчöс-сергётыс
						Артавтöм (случайн.) рöскodјас вештыны	Кооп. общ. рöскodјас	
1	1.500-шајтöғ	10,8	4,0	0,5	1,2	2,3		14,0
2	1.500—5.000-ш. . .	8,0	4,0	0,5	1,2	2,3		12,0
3	5.000—10.000 » . .	7,5	3,5	0,5	1,0	2,0		11,0
4	10.000—20.000 » . .	7,0	3,0	0,5	1,0	1,5		10,0
5	20.000—30.000 » . .	7,0	3,0	0,5	1,0	1,5		10,0
6	30.000-унжык . . .	7,0	2,5	0,5	0,7	1,3		9,5

1. Уна-ö-пөлөс-вүзөс лавкаын.
2. Вермө-ö пыр сузодны вүзөс мыйда колө.
3. Уна-ö ас-сөм, уждөм-сөм-да.
4. Кушдөма лавкаыс вүзөс мунө: ödjö алı нөжжө.

Тазі быд-потребобществолыс жонлунсө да ужалөмсө гөгөрбоок відлаласны да вөліс і лөсөдөны сојузын нормајас: быд-потребобществолы жонлун да ужалөм-сертыс.

Нормајас-лөсөдігөн сојуз indö потребобществолы ужалан-ногјас, медем нормаыс не петны.

Indöd-нормајас-куза колө бура сорнйтны потребобщество пажшцікјас (уполномоченнејјас) чу-көртас-вылын, вынесөдны сені.

Инд. № 4687.

Вузёс-бөрјөм.

Вузёс-сортјас	3
Куцём-вузёсјасөн вузасёны потребітелскеј лавкајасын	0
Торја вузёс чукөрјас	4
Мыј бурыс кооператівлы лучкі-вузёс-бөрјөмө	5
Кызі вузёс лавкаё бөрјыны	7
Вузёс-сортјас выль-воссём-обществојасё да посны-лавкајасё	11

Нёбасём.

Лавкаад мед вузёсыд пыр вөлі	14
Kodлыс нёбасены	15
Кызі нёбасены	18
Kodi нёбасё потребобществю	24
Вузёс примітём, вайём-da	26

Вузёс донјалём.

Куцём-бурјас вармасны лоны бурещ-доньс кооператівын	29
Куцём-вузёс-донјас колё лөсөдны коопера-тівын	30
Кызі кайё кооператів-дон потребобщество рөскodјас-понда	32
Мыј колё төдны потребобществойн рөскodјас да донјас-жылыс	33
Мыј колё төдны потребобществолы вузёс донјалігөн	41
Ылөс-дон-codtöd торја-вузёсјас-вылө	48
Kodi da кызі вузёс донјалө	56
Рөскod, codtöd da барыш нормајас	59

Кушъм коми-ыгајас емӧс кооператсіја-јылыс:

доныс.

Леңин да кооператсіја	—	ур.
Лавка-коміссіја, кызі сені ужавны-да . .	10	„
Індӧдјас потребобщество правленӧнелы .	12	„
Потреб. общество правленӧнелӧн возза- -ужјасыс	17	„
Ревізіоннеј коміссіјалы індӧдјас	12	„
Кызі косасны кооператів жыбӧды-јаскӧд	8	„
Кооператів-лавка-лӧсӧдӧм	10	„

Цены 32 коп.

Доплате 32-40

НА ЗАКАЗНИКОВ НАЧАЛЬНИКА РАЙОНА КОМ

В. М. КОЖО. Подобр. покупка и расценка товаров
в сельских подсобных хозяйствах
Целевой А. А. Козлов

ИЗДАНИЕ ЦЕНТРАЛЬНЫХ И РАЙОННЫХ ЦЕНТРОСОВЕТОВ

доныс 35-ур

10937

Цена 35 коп.

М. В. К. П.
Мокшад. № 26
от 27/III-29 а.

Коми-З
2-1049.

НА ЗЫРЯНСКОМ НАРЕЧИИ ЯЗЫКА КОМИ

В. М. КОНКО. Подбор, покупка и расценка товаров
в сельских потребностях
Перевод А. ЧЕУСОВОЙ

ИЗДАНИЕ ЦЕНТРИЗДАТА И ЦЕНТРОСОЮЗА